

ANALIZË: ANKETA E PËRFSHIRJES SOCIALE NË KOSOVË¹

Dhjetor 2020

Ky raport është përgatitur bazuar në një anketë të kryer në kuadër të projektit “Promovimi i Integritit dhe Pajtim Social” financuar nga Ambasada Britanike në Prishtinë dhe implementuar nga Organizata Ndërkombëtare për Migrimin (IOM).

Opinionet e shprehura në këtë dokument janë të autorëve dhe nuk pasqyrojnë doemos pikëpamjet e Organizatës Ndërkombëtare për Migrimin (IOM). Emërtimet e përdorura dhe prezantimi i materialit në këtë dokument nuk nënkuptojnë shprehjen e asnjë opinioni nga IOM-i në lidhje me statusin ligjor të cilitdo vend, territor ose zonë, ose të autoriteteve përkatëse në lidhje me kufijtë ose vijat kufitare gjegjëse.

IOM-i i përmbahet parimit se migrimi human dhe i rregullt i shërben si migrantëve ashtu edhe shoqërisë. Si organizatë ndërqeveritare, IOM-i vepron me partnerët e vet në komunitetin ndërkombëtar: për të ndihmuar në ballafaqimin me të gjitha sfidat operative të migrimit; për të zhvilluar më tej kuptimin e çështjeve që lidhen me migrimin; për të nxitur zhvillimin shoqëror dhe ekonomik nëpërmjet migrimit; dhe në mbështetje të dinjitetit njerëzor dhe mirëqenies së migrantëve.

Hartat janë dhënë vetëm për qëllime ilustrimi. Kufijtë dhe emrat e treguar si dhe emërtimet e përdorura në këto harta nuk nënkuptojnë miratimin ose pranimin zyrtar nga Organizata Ndërkombëtare për Migrimin.

© 2020 Organizata Ndërkombëtare për Migrimin (IOM)

Botues: Organizata Ndërkombëtare për Migrimin
Rruga Lidhja e Pejës 177, 10000 Prishtinë, Kosovë
Tel .: +383 38 600 521; 600 522; 600 523
Emaili: iompristina@iom.int Uebsajti:
<https://kosovo.iom.int/>

Imazhi i kopertinës: Mural në Kamenicë, projekti artistik SIP, 2018.

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të riprodhohet, të ruhet në sisteme automatike, apo të transmetohet në çfarëdo forme apo përmes çfarëdo mjeti elektronik, mekanik, fotokopjues, regjistruar ose metodë tjetër, pa leje paraprake me shkrim nga botuesi.

---

1 Të gjitha referimet ndaj Kosovës do të duhej të kuptohen për IOM-in në kontekstin e Rezolutës 1244 (1999) të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara.

TABELA E PËRMBAJTJES

I.SHKURTESAT I	
2.PËRKUFIZIMET	2
3.HYRJE DHE HISTORIK.....	3
4.METODOLOGJIA	5
5.PASQYRA E FIGURAVE	8
6.PROFILI I TË ANKETUARIT	9
PROFILI DEMOGRAFIK	9
KONTAKTI ME KOMUNITETET E TJERA ETNIKE.....	13
7.ANALIZA E PERCEPTIMIT DHE OPINIONIT	17
OPINIONET E PËRGJITHSHME PËR KOMUNITETET E TJERA ETNIKE.....	17
OPINIONET E BAZUARA NË POHIME	19
SKENARËT E ARDHSHËM PËR MARRËDHËNIET NDËRETNIKE.....	22
8.ANGAZHIMI NË PROGRAMET E PËRFSHIRJES SOCIALE	25
9.KONKLuzionET DHE REKOMANDIMET	29
10.ANEKSET	31

Lexa
Besa M.
Donde, S

I. SHKURTESAT

DGF: Diskutimet në Grupet e Fokusit

IOM: Organizata Ndërkombëtare për Migrimin, Agjenci e Kombeve të Bashkuara për Migrimin

M&V: Monitorimi dhe vlerësimi

MGJZH: Matrica e Gjurmimit të Zhvendosjes

MPM: Monitorimi i Pranisë së Migrantëve

OJQ: Organizata Jo-Qeveritare

PZHNJ: Mobiliteti i Krahut të Punës dhe Zhvillimi Njerëzor

Serb-K: Serb i Kosovës

Shqiptar-K: Shqiptar i Kosovës

ZQ: Zyra Qendrore

ZR: Zyra Rajonale

2. PËRKUFIZIMET

Kohezioni Social: Përderisa nuk ka një përkufizim universal, kohezioni social zakonisht shoqërohet me nocione të tilla si “solidariteti”, “bashkësia”, “toleranca” dhe “bashkëjetesa në harmoni” dhe i referohet një rendi social në një shoqëri ose komunitet specifik bazuar në një vizion të përbashkët dhe ndjenjën e përkatësisë për të gjitha komunitetet; ku larmia e prejardhjeve dhe rrethanave të ndryshme të qytetarëve çmohet dhe vlerësohet pozitivisht; ata me prejardhje të ndryshme kanë mundësi të ngjashme jetësore; si dhe ndërmjet qytetarëve me prejardhje të ndryshme zhvillohen marrëdhënie të forta dhe pozitive në vendin e punës, në shkolla dhe brenda lagjeve.

Përfshirja Sociale: Procesi i përmirësimit të aftësisë, mundësisë dhe dinjitetit të qytetarëve që janë në pozitë të pafavorshme në bazë të identitetit të tyre, për të marrë pjesë në shoqëri.

Teoria e Kontaktit Ndërgrupor: Një teori e psikologjisë sociale e zhvilluar në 1954 nga Gordon Allport, duke sugjeruar që kontakti ndërmjet anëtarëve të grupeve të ndryshme (në kushte të caktuara) mund të funksionojë për të zvogëluar paragjykimet dhe konfliktet ndërgrupore.

3. HYRJE DHE HISTORIK

HYRJE

Ky raport përmban gjetjet e një Ankete të Përfshirjes Sociale të kryer në kuadër të një projekti të IOM-it në periudhën mars

- qershor 2020 në komunat vijuese: Prishtinë, Prizren, Mitrovicë e Jugut, Mitrovicë e Veriut, Kamenicë, Mamushë, Fushë Kosovë, Graçanicë, Lipjan, Dragash dhe Istog, në Kosovë me të rinjtë nga komuniteti i shqiptarëve të Kosovës, serbëve të Kosovës dhe komunitetet e tjera etnike jo-shumicë në Kosovë. Komunitetet e tjera etnike jo-shumicë përfshijnë turqit e Kosovës, boshnjakët e Kosovës, goranët e Kosovës, ashkalitë e Kosovës, egjiptianët e Kosovës dhe romët e Kosovës.

Anketa e Përfshirjes Sociale mbledh informacione mbi profilin e të anketuarve, kontaktet me komunitetet e tjera etnike, opinionet e komuniteteve etnike ndaj njëritjetrit dhe Kosovës, si dhe nivelin e angazhimit në programet e përfshirjes sociale.

Raporti i Anketës së Përfshirjes Sociale analizon profilin e përfituesve të projektit në krahasim me popullatën e përgjithshme. Pastaj, bëhet vlerësimi i ndikimit që kanë pasur të përfituesit aktivitetet e IOM-it për përfshirjen sociale³. Në fund, është analizuar angazhimi i të anketuarve në programet e përfshirjes sociale. Raporti gjithashtu përfshin gjetjet kryesore nga para-anketa (janar 2019) dhe anketa afatmesme (qershor 2019) me përfituesit e projektit për të demonstruar si kanë ndryshuar perceptimet dhe opinionet me kalimin e kohës. Për më tepër, përfundimet e këtij raporti u plotësuan me gjetjet nga diskutimet në grupet e fokusit (DGF), të kryera me përfituesit e projektit në dhjetor 2019.

Informacione të mëtejshme për strukturën e mostrës, formularin e pyetësorit dhe implementimin e anketës mund të gjenden në pjesën me titull [Metodologjia](#).

HISTORIKU

Ndonëse është shoqëri multi-etnike, Kosovës i mungon një vizion i përbashkët që ndahet nga të gjitha komunitetet e saj etnike. Të drejtat dhe liritë e pakicave garantohen nga kushtetuta, ligjet dhe rregulloret e tjera në përputhje me praktikën e mira evropiane. Megjithatë, me gjithë kornizën e përparuar ligjore, në mungesë të një marrëveshjeje normalizimi, narrativat përçarëse historike dhe politike lidhur me konfliktin e vitit 1999, vazhdojnë të ushqejnë

mungesën ekzistuese të besimit dhe të pengojnë dialogun dhe pajtimin ndëretnik në nivelin e komunitetit.

Sistemi arsimor është i ndarë përgjatë vijave etnike, gjë që kufizon mundësitë që të rinjtë të angazhohen me anëtarët e komuniteteve të tjera etnike. Ndarja acarohet nga mundësitë e kufizuara për të mësuar gjuhët e tjera që fliten në Kosovë, dhe progresi i kufizuar në nivelin qendror dhe lokal për të implementuar në mënyrë efektive legjislacionin gjuhësor gjithashtu minon ndërveprimin ndërmjet komunitetit shumicë dhe atyre jo-shumicë.

Në 20 vitet e fundit IOM-i ka qenë aktor aktiv i zhvillimit me lidhjet e forta, rrjetin dhe resurset e tij në nivelin lokal. Gjatë gjithë kësaj periudhe, angazhimi i IOM-it u përkthye në implementimin e më shumë se 100 projekteve të ndryshme që shkojnë nga reagimet e shpejta humanitare, kthimi dhe ri-integrimi pas emergjencës, stabilizimi i komunitetit si dhe zhvillimi social dhe ekonomik, duke ndihmuar drejtpërdrejt mbi 3500 përfitues, si dhe më shumë se 500 projekte komuniteti të implementuara në tërë Kosovën.

IOM-i aktualisht ka prani në terren në tërë Kosovën dhe po implementon aktivitete në të 38 komunat, duke mbështetur migrantët dhe komunitetet pritëse, duke përfshirë raste të suksesshme në fushën e kthimit dhe ri-integrimit, zhvillimit ekonomik, përfshirjes sociale dhe stabilizimit të komunitetit.

Puna me Rininë e Kosovës - Duke njohur faktin që popullsia e re e Kosovës ofron një potencial të madh, por ende të pashfrytëzuar për rritje ekonomike dhe ndryshime shoqërore, por përballet me sfida këmbëngulëse duke përfshirë bllokimin socio-ekonomik dhe mohimin e të drejtave, IOM-i po kryen aktivitete të komunitetit me fokus në zhvillimin dhe përfshirjen e të rinjve, duke i pajisur kosovarët e rinj me aftësi jetësore dhe shkathtësi ndërpersonale që do t'u mundësojnë atyre të forcojnë qëndresën e tyre ndaj përjashtimit shoqëror dhe ekstremizmit dhe të bëhen agjentë të ndryshimit në komunitetet e tyre lokale.

Nxjtja e Përfshirjes Sociale - Synimi është kontribimi për një shoqëri më gjithëpërfshirëse për qytetarët e Kosovës, pa marrë parasysh prejardhjen e tyre, duke përmirësuar përfshirjen socio-ekonomike të komuniteteve të pafavorizuara dhe duke mbështetur iniciativat që synojnë dialogun dhe bashkëpunimin ndëretnik. Në veçanti, gratë dhe të rinjtë ballafaqohen me dhunën, përjashtimin shoqëror, diskriminimin, dhe nivel të ulët të

2 Nuk ka një përkufizim të rënë dakord ndërkombëtarisht për grupmohën e të rinjve. Për qëllime statistikore, megjithatë, Organizata e Kombeve të Bashkuara—pa paragjykuar asnjë përkufizim tjetër të bërë nga Shtetet Anëtare—përkufizon 'të rinjtë' si ata persona ndërmjet moshës 15 dhe 24 vjeç. Për më shumë informacion, shih: <https://www.un.org/en/sections/issues-depth/youth-0/index.html>

3 Për qëllimet e këtij studimi, të gjitha ndërhyrjet që shpjen në përfshirje sociale konsiderohen aktivitete të përfshirjes sociale. Për më shumë informacion mbi kornizën e kohezionit social të IOM-it, shih [këtu](#).

pjesëmarrjes në vendimmarrje dhe në vendin e punës; Ekipi i projektit merr parasysh efektet e interseksionalitetit dhe marginalizimit të dyfishtë me të cilin përballen shpesh gratë dhe të rinjtë e komuniteteve pakicë. Projekti i Përfshirjes Sociale i financuar nga Ambasada Britanike, përqendrohet në iniciativat ndëretnike të të rinjve, promovimin e mësimin të gjuhës shqipe dhe serbe dhe përdorimin e të dy gjuhëve, si dhe në aktivitete arsimore dhe jashtëshkollore për të kapërcyer ndasitë në shoqërinë e Kosovës.

Projekti i Përfshirjes Sociale synon të kontribuojë drejt një shoqërie më gjithëpërfshirëse për të gjitha komunitetet në Kosovë duke mbështetur të drejtat e tyre gjuhësore, duke nxitur bashkëpunimin dhe iniciativat e përbashkëta, si dhe raportimin e paanshëm të mediave, duke ndërtuar kështu besimin ndërmjet komuniteteve dhe duke adresuar pikat e fërkimit për hir të pajtimit afatgjatë. Komponenti me emrin Gjeneratat e Ardhshme synon të ndërtojë besimin ndërmjet komuniteteve përmes ndërveprimit të përbashkët në nivelin e të rinjve dhe familjes. Kjo bëhet përmes sektorit të Teknologjisë së Informimit dhe Komunikimit (TIK) dhe aktiviteteve në natyrë. Këto u zgjodhën përmes një ankete të përfshirjes sociale në mars 2019. Këto aktivitete kërkojnë angazhim të vazhdueshëm dhe të zgjatur që çon në lidhje më të thella ndërmjet individëve dhe komuniteteve. Projekti ka në shënjestër njëmbëdhjetë komuna: Prishtinë, Prizren, Mitrovicë e Jugut, Mitrovicë e Veriut, Kamenicë, Mamushë, Fushë Kosovë, Graçanicë, Lipjan, Dragash dhe Istog, duke kontribuar në përpjekjet e qeverisë për parandalimin e tensioneve ndërmjet grupeve dhe për promovimin e përfshirjes sociale. IOM-i koordinon përpjekjet e veta me autoritetet lokale dhe kombëtare, si dhe me komunitetin ndërkombëtar në Kosovë.

Thënë përgjithësisht, aktivitetet e përfshirjes sociale synojnë të bëjnë bashkë pjesëtarët e komuniteteve të ndryshme etnike për aktivitete afatshkurtra ose afatmesme (qoftë si ngjarje të një-hershme ose si program i rregullt që përfshin raste të shumta të ndërveprimit për një periudhë kohore) në një atmosferë që promovon ndërveprim pozitiv dhe miqësor ndërmjet pjesëtarëve të grupeve të ndryshme shoqërore. Në mbështetjen e aktiviteteve të tilla, pritjet që ky ndërveprim të ketë ndikim pozitiv në perceptimet dhe qëndrimet e pjesëmarrësve jo vetëm ndaj njëri-tjetrit, por edhe ndaj pjesëtarëve jashtë grupit si një tërësi. Në këtë drejtim, aktivitetet e IOM-it për kohezionin/përfshirjen sociale bazohen në teorinë e kontakteve ndër-grupore, për të cilën ka prova të shumta empirike nga studimet e kryera përgjatë disa dekadave që demonstrojnë ndikimin e ndërveprimit pozitiv ndërmjet grupeve në perceptimet dhe sjelljen e njerëzve ndaj grupeve të jashtme. Mirëpo, hulumtimi demonstroi nuanca të caktuara (edhe për sa i përket kush mund të ndikohet më shumë edhe për nga llojet e ndërveprimit që janë më me ndikim) dhe studimet e tilla

rrallë herë janë kryer në rastet e mjedisve shumetnike në shkallë të gjerë.

IOM-i rregullisht dhe konkretisht vlerëson efikasitetin, ndikimin dhe rezultatet e programeve të veta përmes mekanizmave të monitorimit dhe vlerësimit (M&V) dhe kërkimit shkencor. Masat e M&V janë dizajnuar për të arritur disa objektiva:

- Mbështetja e stafit të ekipit të projektit për të monitoruar, kapur dhe raportuar ndikimet dhe efektivitetin e aktiviteteve të përfshirjes sociale, dhe për t'i përdorur këto të dhëna për të përmirësuar implementimin e aktiviteteve në zhvillim e sipër dhe atyre të ardhshme, si dhe për të përmirësuar angazhimin e donatorëve duke demonstruar më mirë vlerën e programit të IOM-it për përfshirjen sociale;
- Mbështetja e stafit të IOM-it në Misionet e tjera në botë për planifikimin dhe kryerjen e M&V të ndërhyrjeve të ngjashme të përfshirjes/kohezionit social;
- T'i lejohet stafit të IOM-it në të gjitha nivelet të kuptojë më mirë se çfarë po funksionon në kuadër të programeve tona dhe të na lejohet ta lidhim më mirë atë që po bëjmë nga aspekti praktik me një punë më të gjerë teorike për të zhvilluar programim më të fuqishëm në të ardhmen;
- Mobilizimi i stafit relevant në të gjitha strukturat e IOM-it (programet dhe njësitë e IOM-it në Kosovë, Matrica për Gjurmimin e Zhvendosjes (MGJZH), Zyrat Rajonale (RO), Zyra Qendrore (ZQ)) për të mbështetur përdorime teknike të forta dhe strategjike të M&V, duke përfshirë eksplorimin e përdorimeve të mundshme të vlerësimit të ndikimit.

IOM-i synon të ofrojë përfitime për partnerët dhe palët e tij të interesit duke çmuar dhe vlerësuar ndikimin e aktiviteteve të kohezionit/përfshirjes sociale të cilat kohët e fundit kanë qenë në qendër të vëmendjes.

Brenda kësaj kornize, organizata e IOM-it në Kosovë zhvilloi një studim të përfshirjes sociale. Ky vlerësim u krye në komunat ku projekti parashikon kryerjen e aktiviteteve të përfshirjes sociale. Pjesa e parë e studimit (pas-anketa) vuri në shënjestër përfituesit e aktiviteteve të përfshirjes sociale të kryera nga IOM-i ose nga palët tjera në bashkëpunim me IOM-in. Në fazën e dytë, u krye një anketë e përgjithshme e popullsisë me shqiptarë të Kosovës, serbë të Kosovës dhe komunitete të tjera jo-shumicë në të njëjtat lokalitete.

4. METODOLOGJIA

Ky studim me anketim përbëhet nga dy faza duke përfshirë një pas-anketë me përfituesit e aktiviteteve të përfshirjes sociale të kryer nga ose në bashkëpunim me IOM-in në Kosovë dhe një anketë të përgjithshme të popullsisë me publikun e gjerë të zgjedhur në të njëjtat lokalitete. Shqiptarë të Kosovës, serbë të Kosovës dhe komunitete të tjera jo-shumicë u intervistuan në të njëjtat 11 komuna të renditura më lart për të dyja pjesët e këtij studimi.

Në pjesën e parë të studimit, u vunë në shënjestër përfituesit e projekteve me aktivitete të përfshirjes sociale. Të gjithë përfituesit që pranuan të intervistohen⁴ u përfshinë në anketë. Dyzet e gjashtë për qind e të anketuarve ishin shqiptarë të Kosovës, ndërsa 38% e të anketuarve ishin serbë të Kosovës dhe 16% nga komunitetet e tjera jo-shumicë, duke përfshirë turqit e Kosovës (56%), ashkalitë e Kosovës, egjiptianët dhe romët e Kosovës (31%) dhe goranët e Kosovës (13%). Në pjesën e dytë të studimit, komunitetet e ndryshme etnike u intervistuan bazuar në një mostër.⁵

Në pjesën e parë, u zgjodhën dy aktivitete të përfshirjes sociale në të cilat morën pjesë komunitete të ndryshme etnike. Gjatë procesit të përzgjedhjes së këtyre aktiviteteve, vëmendja e duhur iu kushtua gjinisë, moshës dhe pjesëmarrjes paraprake të përfituesve në aktivitete të ngjashme, si dhe llojit dhe formatit të aktivitetit. Pas-anketa u krye me përfituesit dy deri në gjashtë javë pas aktiviteteve të një-hershme ose sesionit të fundit të aktiviteteve të vazhdueshme në varësi nga oraret e ekipit të projektit dhe të përfituesve. Gjithsej, në pjesën e parë të studimit, u zhvilluan 101 intervista të vlefshme me përfituesit.⁶

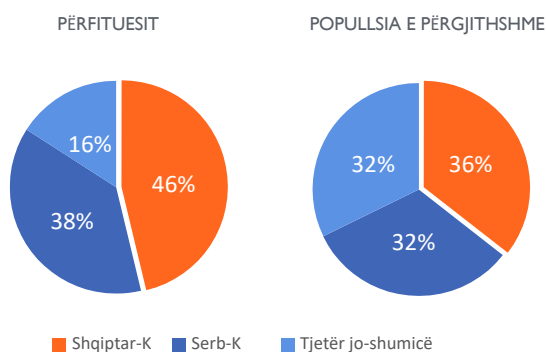

Figura 1. Përqindja e të anketuarve sipas përkatësisë etnike

Në pjesën e dytë të studimit, u zhvilluan 121 intervista të vlefshme me popullatën e përgjithshme. Tridhjetë e gjashtë për qind e të anketuarve ishin shqiptarë të Kosovës, ndërsa 32% e të anketuarve ishin serbë të Kosovës dhe 32% nga komunitetet e tjera jo-shumicë, duke përfshirë turqit e Kosovës (41%), boshnjakët e Kosovës (44%) dhe ashkalitë, egjiptianët dhe romët e Kosovës (15%).

Formulari i anketës u dizajnuar nga programet e IOM-it për Mobilitetin e Krahut të Punës dhe Zhvillimin Njerëzor (PZHNJ) dhe Monitorimin e Pranisë së Migrantëve (MPM). Mbledhja, pastrimi dhe analizimi i të dhënave u krye nga MPM. MPM bën implementimin dhe personalizimin e programit të IOM-it për MGJZH në Turqi. Prandaj, metodologjia dhe mjetet e MGJZH u përdorën edhe për qëllimet e këtij studimi me anketim.

SPECIFIKIMET TEKNIKE

Procesi i MGJZH për mbledhjen e të dhënave është dizajnuar në mënyrë që të ketë një sistem të fortë- me bazë në të dhënat e mbledhura në terren, për t'i ruajtur ato drejtpërdrejt në serverin e bazës së të dhënave dhe për t'i menaxhuar dhe kërkuar të dhënat për të krijuar raporte dhe produkte të tjera të informacionit. U zhvilluan kontrole të forta të cilësisë së të dhënave, sistemi i monitorimit të punës në terren, përpunimi i të dhënave dhe mekanizmat e ndarjes së të dhënave në kohë reale për të automatizuar dhe përsheptuar azhurnime të ndryshme të të dhënave. Për Anketën e Përfshirjes Sociale, MPM implementoi zgjidhje të të dhënave celulare (Microsoft Forms) për të mundësuar një proces më efikas nga letra në format digjital. Duke përdorur në mënyrë efektive tiparet e kushtëzuara dhe lidhjet e sigurta të internetit për dërgimin e të dhënave nga terreni në serverin e bazës së të dhënave, u përmirësua cilësia e të dhënave dhe procesi i mbledhjes dhe analizës së të dhënave ishte më efikas.

LOKACIONI GJEOGRAFIK

Ky studim u krye në komunat vijuese: Prishtinë, Prizren, Mitrovicë e Jugut, Mitrovicë e Veriut, Kamenicë, Mamushë, Fushë Kosovë, Graçanicë, Lipjan, Dragash dhe Istog, ku organizata e IOM-i në Kosovë zhvillon aktivitete të përfshirjes sociale. Këto 11 komuna u zgjodhën bazuar në praninë e komuniteteve jo-shumicë dhe jetesës në afërsi ose së bashku në komunitete të përziera.

⁴ Në këtë anketë nuk u intervistua askush nën moshën 14 vjeç. Të anketuarit potencialë të moshës ndërmjet 14-18 vjeç u intervistuan me pëlqimin e informuar të kujdestarit të tyre ligjor dhe në praninë e këtij kujdestari. Të gjitha intervistat u kryen në përpunje me pëlqimin e informuar dhe parimet e mos shkakimit të dëmit.

⁵ Për informacione të mëtejshme, shih pjesën rreth pjesëmarrjes në anketë dhe madhësisë së mostrës.

⁶ Për më shumë informacion, shih te Aneksi 1.

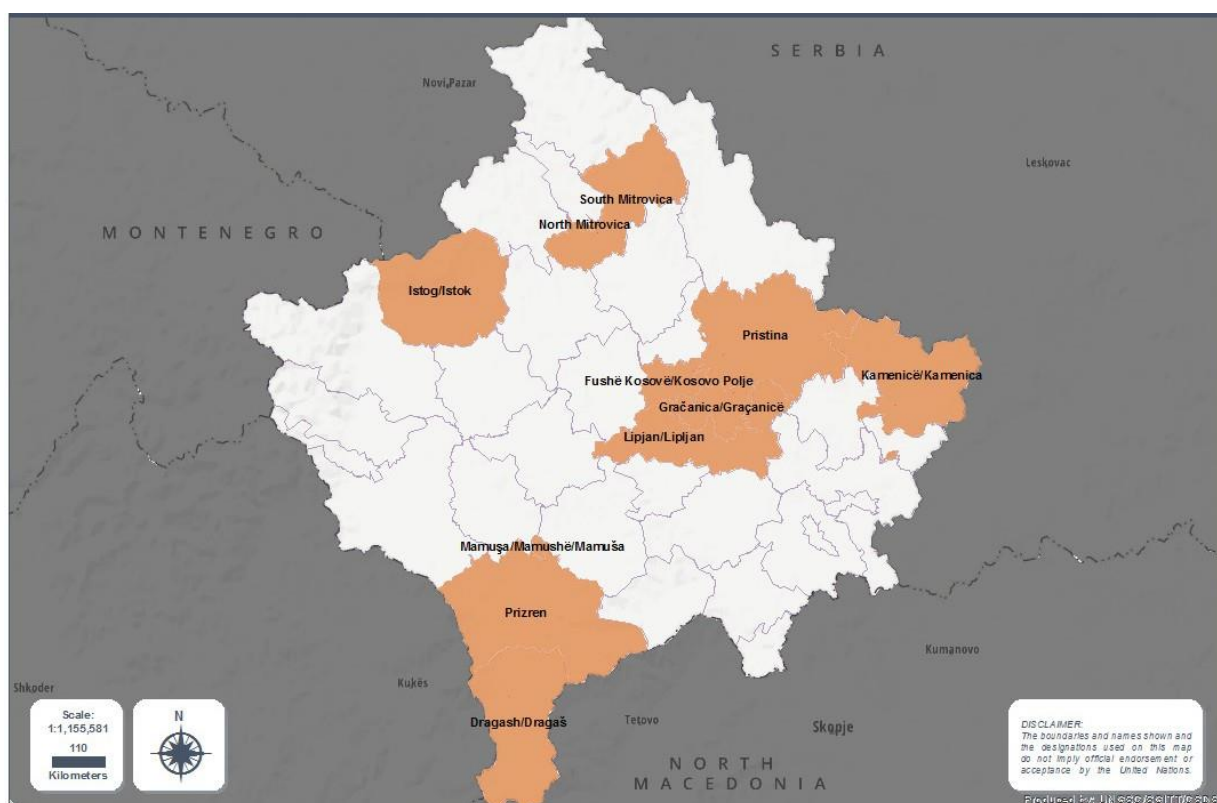

Figura 2. Komunitetet e përfshira në anketë

MBLEDHJA DHE ANALIZA E TË DHËNAVE

Anketa e Përfshirjes Sociale përbëhet nga [pvetie](#) sasiore e të mbyllura mbi përfshirjen sociale në Kosovë në mes të komuniteteve të ndryshme etnike.

Të gjitha të dhënat janë mbledhur nga formularët e anketimit online që janë ndarë me të anketuarit. Të gjithë partnerët implementues dhe stafi i IOM-it ndoqën trajnim për përmbajtjen e anketës dhe metodologjinë e mbledhjes së të dhënave. Për të krijuar një raport pozitiv dhe ndjesi besimi me popullatën lokale, si dhe për të shmangur vështirësitë për shkak të pengesave gjuhësore ndërmjet të të anketuarve dhe stafit përgjegjës për t'i informuar ata në lidhje me anketën, IOM-i angazhoi partnerët e vet implementues (Klubi Alpin Prishtina dhe J Coders) dhe mësimdhënësit të cilët kishin qenë pika qendrore në shkollat ku ishin zgjedhur përfituesit dhe të anketuarit e përgjithshëm. Këto pika qendrore u informuan në lidhje me anketën para mbledhjes së të dhënave dhe u kërkua që t'ua shpjegojnë detajet e anketës kujdestarëve ligjorë të të anketuarve potencialë që ishin të mitur.

Në të gjitha lokalitetet, në varësi nga konteksti, mësimdhënësit ose partnerët implementues iu afruan të anketuarve, dhe sipas nevojës kujdestarëve të tyre ligjorë, në një mënyrë ad hoc për të shpjeguar qëllimin e anketës dhe për të marrë pëlqimin e shprehur për të marrë pjesë në anketim. Për të anketuarit potencialë që ishin të mitur, mësimdhënësit ose partnerët implementues kontaktuan kujdestarët e tyre ligjorë përmes telefonit ose platformave online për t'i informuar

ata në lidhje me anketën dhe për të marrë me shkrim pëlqimin e informuar para mbledhjes së të dhënave. Të gjithë të anketuarit morën pjesë në anketë në mënyrë anonime. Secilit përfitues, pas pëlqimit të tyre të deklaruar iu dha një kod unik i rastësishëm dhe iu kërkua të plotësonte anketën online. Këta përfitues u inkurajuan më pas të ndanin linkun/vegëzën e anketës së bashku me një kod tjetër unik me një nga bashkëmoshatarët e tyre që nuk kishin marrë pjesë në aktivitetet e projektit. Kjo metodë u adoptua në mënyrë që të dhënat e mbledhura në të dyja pjesët e anketimit të ishin të krahueshme. Për më tepër, komunikimi moshatar-me-moshatar i studimit do të fitonte besimin e të anketuarve jo-përfitues dhe do të integronte aktivitetet e projektit.

Pyetëtori i anketës ishte përkthyer në të dy gjuhët zyrtare të Kosovës, gjegjësisht në shqip dhe serbisht. Me kërkesë të administratave shkollore në Mamushë dhe Prizren, anketa u përkthye edhe në turqisht për komunitetin turqisht-folës. Gjithashtu, u hartua një letër informuese që shpjegon anketën në këto tri gjuhë dhe u nda me përfituesit potencialë dhe sipas nevojës me kujdestarët e tyre ligjorë para anketës.

Të dhënat e anketës u mbledhën duke përdorur Microsoft Forms përmes vegëzave të ndara me të anketuarit potencialë. Microsoft Forms është një krijues i anketave online, pjesë e Office 365. Forms i lejon përdoruesve të krijojnë anketa dhe kuize me plotësim automatik. Të dhënat mund të eksportohen në Microsoft Excel. Kjo

e bën më të lehtë monitorimin e shënimeve ditore të të dhënave dhe përputhjeve të synuara.

Anketa përfshin lloje të ndryshme të pyetjeve, p.sh. pyetje me shumë zgjedhje (me alternativa), pyetje në shkallë Likert dhe pyetje të hapura. Për hir të konsistencës, rezultatet e pyetjeve të hapura u shqyrtuan dhe u standardizuan përshtatshëm.

Pas pikës prerëse, të dhënat u ri-kontrolluan dhe pastruan. Të dhënat u analizuan duke përdorur edhe programin statistikor R edhe Microsoft Excel. Rezultatet bazohen kryesisht në tabelat kryqësore.

Ekipi i projektit kishte kryer një para-anketë, një anketë afatmesme dhe DGF që nga tetori 2018 për të monitoruar aktivitetet e veta të kohezionit social. Të dhënat e krahasueshme nga këto koleksione të të dhënave u analizuan në Microsoft Excel dhe u përfshinë në raport aty ku ishte e nevojshme për zbërthim dhe konsolidim të mëtejshëm.

MADHËSIA E MOSTRËS

Në pjesën e parë, të gjithë përfituesit e projektit të moshës 15 deri në 24 vjeç u ftuan të marrin pjesë në pas-anketë.⁷ Në pjesën e dytë, të njëjtat komunitete etnike që ishin përfshirë në pjesën e parë u vunë në shënjestër si të anketuar potencialë. Popullsia e të dhënave u krijua bazuar në numrin e përfituesve.

KUFIZIMET

Janë katër kufizime kryesore që do të duhej të vërehen kur merren parasysh rezultatet e anketës:

1 Numri i të anketuarve nga komunitetet etnike jo-shumicë: Të gjithë përfituesit e projektit ndërmjet moshës 15 deri në 24 vjeç, gjithsej 618 përfitues u ftuan të marrin pjesë në pas-anketë.⁸ Mirëpo, jo të gjithë përfituesit nga komunitetet etnike jo-shumicë jo-serbe ishin në gjendje ose të gatshëm të marrin pjesë në pas-anketim për arsye të ndryshme, siç janë mungesa e stimujve, lidhja e paqëndrueshme me internet ose mosbesimi në mbledhjen e të dhënave. Gjashtëmbëdhjetë për qind e përfituesve nga J Coders dhe 17% e përfituesve nga Klubi Alpin morën pjesë në anketë. Në mënyrë që të bëhej një krahasim i saktë ndërmjet dy grupeve, bazuar në përgjigjet e vlefshme të anketës së përfituesve, u përcaktua madhësia e mostrës së anketës së përgjithshme.

2 Kategorizimi i të anketuarve nga komunitetet etnike jo-shumicë: Të gjithë të anketuarit u kategorizuan në tre grupe bazuar në vetë-identifikimin e tyre për qëllimet e analizës për këtë anketim: shqiptar i Kosovës, serb i Kosovës dhe komunitetet e tjera etnike jo-shumicë.

Komunitetet e tjera etnike jo-shumicë përfshijnë turqit e Kosovës, boshnjakët e Kosovës, goranët e Kosovës, ashkalitë e Kosovës, egjiptianët e Kosovës dhe romët e Kosovës. Të ashtuquajturat komunitete tjera etnike jo-shumicë u kategorizuan në një grup individual pasi asnjë komunitet i vetëm etnik nuk plotësoi një numër të mjaftueshëm të anketave për të prodhuar të dhëna të rëndësishme nga aspekti statistikor. Prandaj, do të duhej të theksohet se kjo kategori nuk pasqyron medoemos pikëpamjet dhe opinionet e secilit komunitet etnik që ajo përmban.

3 Faktorët e ndikimit: Në këtë raport, rezultatet e pas-anketës dhe një anketë e përgjithshme e popullsisë janë analizuar në mënyrë krahasuese në mënyrë që të përcaktohet ndikimi që kanë te përfituesit aktivitetet e IOM-it për përfshirje sociale. Para-anketa e kryer më parë, anketa afatmesme dhe DGF-të u përdorën gjithashtu për të zbërthyer më tej ndryshimet në perceptimet e përfituesve me kalimin e kohës dhe për të konsoliduar analizën e përgjigjeve. Mirëpo, vlen të ceket se ky raport përdor variablat nga anketat dhe diskutimet e kryera nga ekipi i projektit dhe partnerët implementues dhe nuk aspiron të japë një model të plotë të opinionëve ose pikëpamjeve të të anketuarve. Faktorët që kanë të bëjnë me një larmi kushtesh socio-ekonomike, politike ose personale mund të ndikojnë në qëndrimin dhe opinionet e personave.

4 Anketat e mëparshme të IOM-it: Siç u shpjegua më sipër, tashmë ishin kryer një para-anketë, një anketë afatmesme dhe DGF për të monitoruar aktivitetet e përfshirjes sociale të projektit që nga tetori 2018. Këto përpjekje për mbledhjen e të dhënave ishin përshtatur enkas me kontekstin specifik të kohës dhe nevojat e informacionit për të formësuar implementimin e vazhdueshëm të projektit. Si rezultat, të dhënat e prodhuara nga këto anketa/DGF nuk ishin plotësisht të krahasueshme. Megjithatë, disa tregues të caktuar të përbashkët mbetën të njëjtë në të gjithë pyetësorët. Ky raport përmban të dhëna nga këto produkte të mëparshme të IOM-it në Kosovë për të mbushur boshllëqet e informacionit dhe për të mbështetur konkluzionet.

7 Shih fusnotat 2 dhe 4 për heqjen e përgjegjësisë sipas rastit. Përveç këtyre mohimeve të përgjegjësisë, ju lutemi vini re se përfituesit nën moshën 15 vjeç nuk ishin përfshirë në anketë meqë pyetësori dhe metodologjia e anketës nuk ishte hartuar për t'u përshtatur nivelit të tyre njohës dhe emocional.

8 Shih fusnotat 2 dhe 4 për heqjen e përgjegjësisë sipas rastit. Përveç këtyre mohimeve të përgjegjësisë, ju lutemi vini re se përfituesit nën moshën 15 vjeç nuk ishin përfshirë në anketë meqë pyetësori dhe metodologjia e anketës nuk ishte hartuar për nivelin dhe nevojat e tyre njohëse dhe emocionale.

5. PASQYRA E FIGURAVE

Figura 1. Përqindja e të anketuarve sipas përkatësisë etnike	5
Figura 2. Komunitat e përfshira në anketë	6
Figura 3. Përqindja e të anketuarve sipas gjinisë.....	9
Figura 4. Përqindja e të anketuarve sipas moshës	10
Figura 5. Përqindja e të anketuarve sipas nivelit arsimor.....	10
Figura 6. Përqindja e të anketuarve sipas njohurive gjuhësore	11
Figura 7. Përqindja e të anketuarve sipas njohurive gjuhësore (2)	11
Figura 8. Përqindja e të anketuarve që njohin persona nga komunitetet e tjera etnike.....	13
Figura 9. Përqindja e të anketuarve që kanë shokë/shoqe nga komunitetet e tjera etnike	14
Figura 10. Përqindja e frekuencës së ndërveprimit të të anketuarve	15
Figura 11. Përqindja e përshkrimit të ndërveprimit të të anketuarve me komunitetet e tjera etnike	15
Figura 12. Përqindja e opinioneve të familjarëve më të moshuar të të anketuarve për komunitetet e tjera etnike	18
Figura 13. Përqindja e të anketuarve që pajtohen se kanë ngjashmëri me komunitetet e tjera etnike	19
Figura 14. Përqindja e të anketuarve sipas opinioneve të tyre për ndërveprimin shoqëror.....	20
Figura 15. Përqindja e të anketuarve sipas opinioneve të tyre përkitazi me ndërveprimin më të ngushtë shoqëror ...	20
Figura 16. Përqindja e të anketuarve sipas perceptimit të tyre të besimit, barazisë dhe përfaqësimit.....	21
Figura 17. Përqindja e të anketuarve sipas perceptimit të tyre të barazisë dhe drejtësisë (1)	22
Figura 18. Përqindja e të anketuarve sipas perceptimit të tyre të barazisë dhe drejtësisë (2)	22
Figura 19. Përqindja e skenarëve të dëshiruar të të anketuarve për të ardhmen	23
Figura 20. Përqindja e të anketuarve sipas opinioneve të tyre përkitazi me pengesat për pajtimin ndëretnik.....	23
Figura 21. Përqindja e të anketuarve sipas opinioneve të tyre përkitazi me temat e ndjeshme	24
Figura 22. Përqindja e të anketuarve sipas pjesëmarrjes në aktivitetet e përfshirjes sociale.....	25
Figura 23. Përqindja e të anketuarve sipas burimit të informacionit	26
Figura 24. Përqindja e të anketuarve sipas arsyeve për pjesëmarrje	26
Figura 25. Përqindja e të anketuarve sipas nivelit të ndërveprimit me komunitetet e tjera etnike	27
Figura 26. Përqindja e të anketuarve sipas përvojës së tyre të ndërveprimit	27
Figura 27. Përqindja e llojit të preferuar të aktivitetit të të anketuarve	28
Figura 28. Përqindja e organizatorit të preferuar të të anketuarve	28

6. PROFILI I TË ANKETUARIT

PROFILI DEMOGRAFIK

Pasqyrë

Ekulibri gjinor në radhët e përfituesve të projektit u arrit për të gjitha komunitetet etnike përmes kritereve të IOM-it për përzgjedhjen e përfituesve.

Tendenca ishte që të anketuarit nga komuniteti serb-K dhe nga komunitetet e tjera jo-shumicë të jenë më të vjetër në krahasim me të anketuarit nga komuniteti shqiptar-K që ishin përfshirë në aktivitetet e IOM-it.

Profili arsimor i të anketuarve ishte në përputhje me grup-moshën e tyre.

Gjinia

Në pas-anketë, zberthimi gjinor i përfituesve të vlerësuar ishte relativisht i ekuilibruar për komunitetin shqiptar-K (Femra: 53% dhe Meshkuj: 45%), Serb-K (Femra: 50% dhe Meshkuj: 50%) dhe komunitetet e tjera jo-shumicë (Femra: 56% dhe Meshkuj: 44%). Zberthimi gjinor për të anketuarit nga anketa e përgjithshme

e popullsisë ishte i ekuilibruar në mënyrë të ngjashme për komunitetin serb-K (Femra: 41% dhe Meshkuj: 59%) dhe komunitetet e tjera jo-shumicë (Femra: 49% dhe Meshkuj: 51%), ndërsa kishte më shumë femra të anketuara nga komuniteti shqiptar-K (Femra: 72% dhe Meshkuj: 28%).

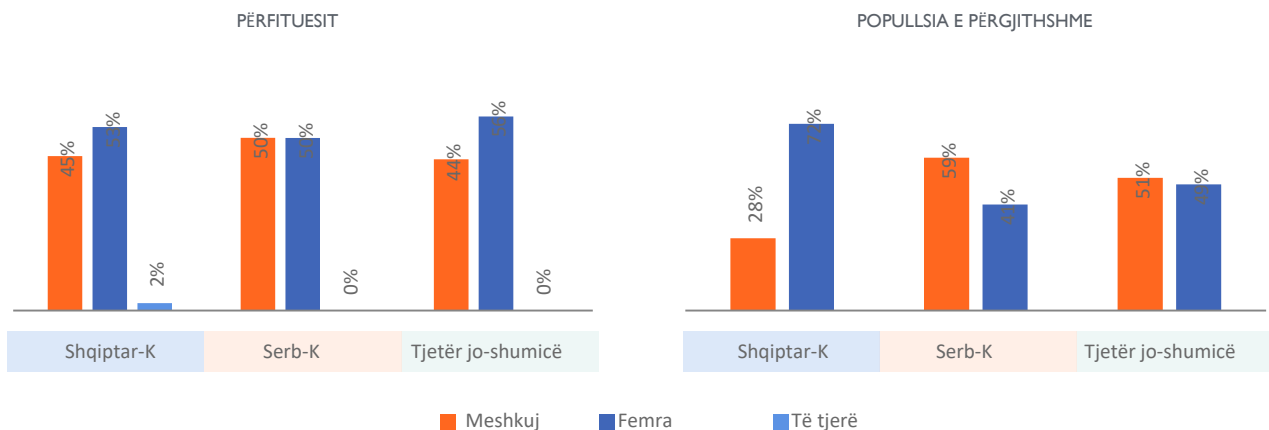

Figura 3. Përqindja e të anketuarve sipas gjinisë

Mosha

Për pas-anketën, mosha mesatare e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K ishte 16 vjeç, ajo e të anketuarve nga komuniteti serb-K ishte 17 vjeç dhe ajo e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë ishte 18 vjeç. Të miturit ndërmjet moshës 15-18 vjeç përbënin shumicën e të gjithë të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K (79%) dhe serb-K (63%), ndërsa të anketuarit ndërmjet moshës 18-24 vjeç ishin më të shumtë në numër për komunitetet e tjera etnike jo-shumicë (56%). Afërsisht ngjashëm me profilin e moshës për të anketuarit në

pas-anketë, në anketën e përgjithshme të popullsisë, mosha mesatare e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K ishte 16 vjeç, ajo e të anketuarve nga komuniteti serb-K ishte 20 vjeç dhe ajo e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë ishte 17 vjeç. Pesëdhjetë e tetë për qind e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K, 31 për qind e të anketuarve nga komuniteti serb-K dhe 67 për qind nga komunitetet e tjera etnike jo-shumicë ishin të mitur ndërmjet moshës 15-18 vjeç.

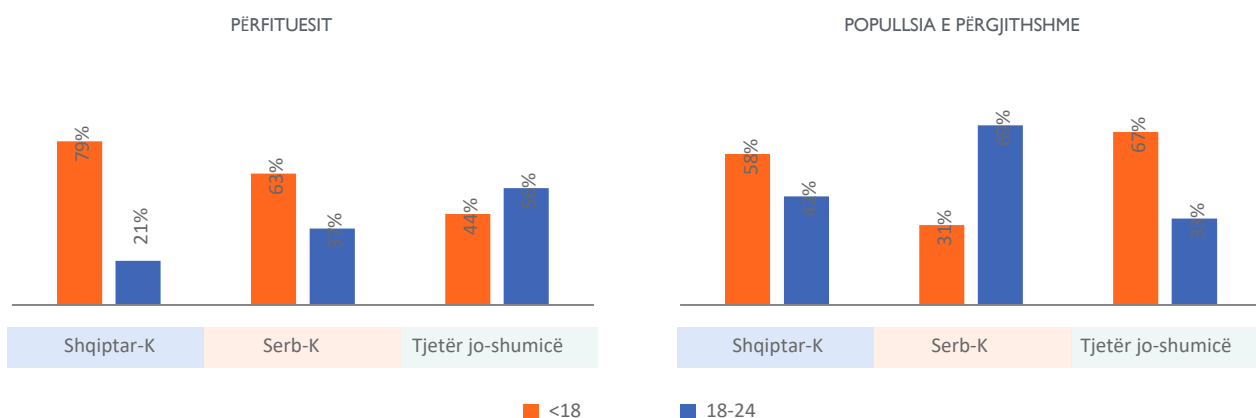

Figura 4. Përqindja e të anketuarve sipas moshës

Arsimi

Në përputhje me profilin e tyre të moshës, në pas-anketë, të anketuarit nga komuniteti shqiptar-K kishin pjesën më të madhe të të anketuarve të cilët thanë se kishin përfunduar shkollën fillore dhe të mesme (55% dhe 41% përkatësisht). Shumica e të anketuarve nga komuniteti serb-K dhe komunitetet e tjera etnike jo-shumicë thanë se kishin mbaruar shkollën e mesme (76% dhe 56% përkatësisht).

Ngjashëm, në mesin e të anketuarve në anketën e përgjithshme të popullsisë, të anketuarit nga komuniteti shqiptar-K kishin pjesën më të madhe të të anketuarve që thanë se kishin përfunduar shkollën fillore (42%), ndërsa të anketuarit nga komuniteti serb-K dhe komunitetet e tjera jo-shumicë thanë se kishin përfunduar nivele më të larta të arsimit, gjegjësisht shkollën e mesme (62% dhe 72% përkatësisht).

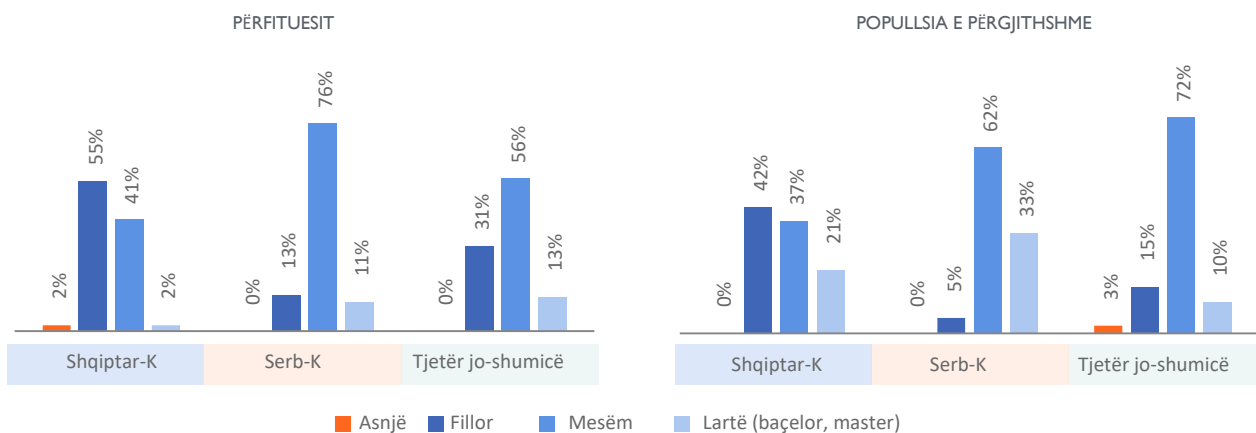

Figura 5. Përqindja e të anketuarve sipas nivelit arsimor

Njohuritë gjuhësore të shqipes, serbishtes dhe gjuhëve tjera

Në pas-anketë, ndërsa shumica e të anketuarve nga komuniteti serb-K thanë se nuk flasin shqip aspak (79%), komunitetet e tjera etnike jo-shumicë shprehën nivelin e njohurive të tyre të gjuhës shqipe kryesisht si të përparuar (31%) dhe rrjedhshëm (19%). Nga ana tjetër, 83 për qind e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K dhe 56 për qind nga komunitetet etnike jo-shumicë thanë se nuk flasin serbisht aspak.

Në anketën e përgjithshme të popullsisë, shumica e të anketuarve nga komuniteti serb-K thanë se nuk flasin

shqip aspak, ndërsa komunitetet e tjera etnike jo-shumicë raportuan nivelin e tyre të njohurive të shqipes kryesisht si të ndërmjetëm (36%) dhe të përparuar (33%). Mirëpo, pjesa më e madhe e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K dhe komunitetet e tjera etnike jo-shumicë thanë se nuk flasin serbisht aspak (72% dhe 44% përkatësisht). Sidoqoftë, në krahasim me të anketuarit e pas-anketës, të anketuarit nga popullsia e përgjithshme raportuan njohuri të nivelit më të lartë të gjuhës serbe.

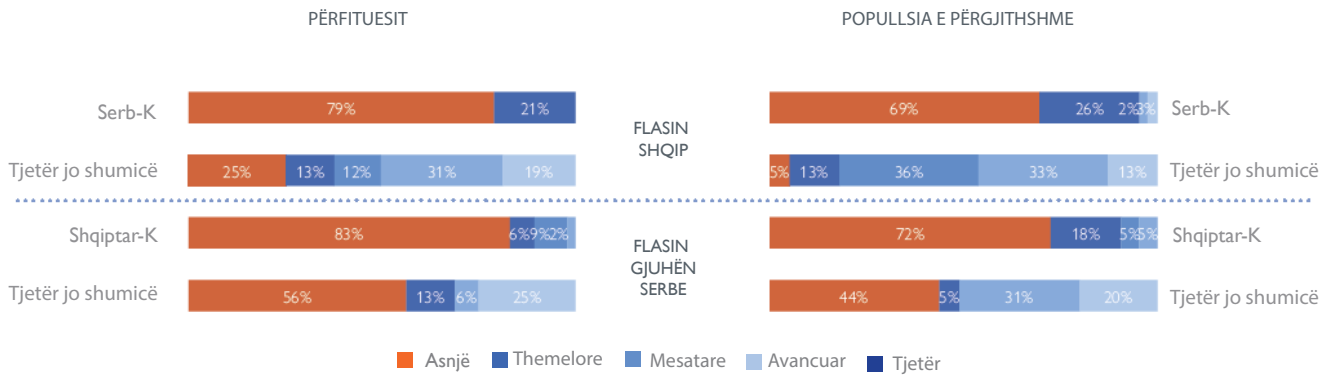

Figura 6. Përqindja e të anketuarve sipas njohurive gjuhësore

Të anketuarit gjithashtu u pyetën nëse flasin ndonjë gjuhë tjetër. Në të dy pjesët e studimit, gjuha më e zakonshme e raportuar për të gjitha komunitetet etnike ishte anglishtja. Në pas-anketë, 67 për qind e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K, 65 për qind e të anketuarve nga komuniteti serb-K dhe 37 për qind nga komunitetet e tjera etnike jo-shumicë thanë që flasin gjuhën angleze.

Ngjashëm, në anketën e përgjithshme të popullsisë, 65 për qind e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K, 68 për qind nga komuniteti serb-K dhe 42 për qind nga komunitetet e tjera etnike jo-shumicë thanë se flasin anglisht.⁹ Së këndejmi, mund të përfundohet se gjuha angleze flitet më shpesh si gjuhë e dytë në krahasim me gjuhët zyrtare të Kosovës, gjegjësisht shqipen dhe serbishten.

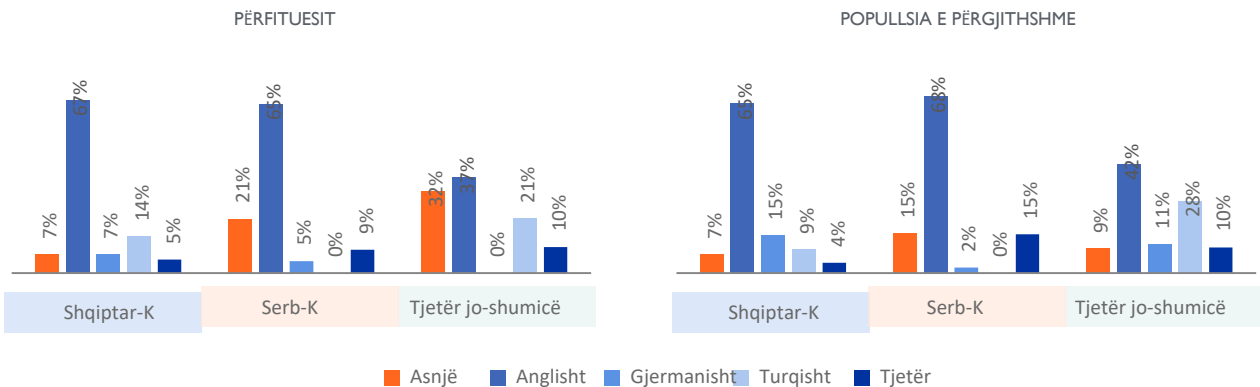

Figura 7. Përqindja e të anketuarve sipas njohurive gjuhësore (2)

Do të duhej të theksohet se perceptimi i gjuhëve mund të jetë gjithashtu një pengesë për komunikimin. Këtë mund ta sqarojë një gjetje nga DGF-të: Pjesëmarrësit nga komuniteti shqiptar-K thanë se nuk do të ishin në gjendje të komunikonin me serbët e Kosovës për shkak të gjuhës, ndonëse ata thanë se zotëronin rrjedhshëm gjuhën boshnjake. Refuzimi/moderja e tyre për të pranuar faktin se njohja e gjuhës boshnjake do të lehtësonte komunikimin në gjuhën serbe konfirmon që pengesat e perceptuara për shkak të paragjykimëve dhe keqinformimit mund të jenë më të mëdha sesa çështjet që parandalojnë komunikimin në të vërtetë.

9 Duhet të theksohet se kjo pyetje ishte e kushtëzuar. Të anketuarit fillimisht u pyetën nëse mund të flisnin gjuhë të ndryshme nga gjuhët zyrtare të Kosovës (shqipja dhe serbishtja), nëse u përgjigjën pozitivisht, atyre iu kërkua të specifikojnë gjuhët.

KONTAKTI ME KOMUNITETET E TJERA ETNIKE

Pasqyrë

Shumica e të anketuarve konfirmuan se ata njihnin persona nga komunitetet e tjera etnike në Kosovë. Mirëpo, kishte më pak të ngjarë që të anketuarit të thonë se kishin shokë/shoqe nga komunitetet e tjera etnike. Kishte edhe më pak të ngjarë që të anketuarit nga komuniteti shqiptar-K dhe serb-K të thonë se ishin shokë me njëri-tjetrin krahasuar me komunitetet e tjera etnike. Përfituesit e projektit gjithashtu kishin më pak gjasa të njihnin ose të ishin shokë/shoqe me komunitetet e tjera etnike në krahasim me të anketuarit nga popullsia e përgjithshme.

Në të dyja pjesët e anketimit, të anketuarit nga komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kishin më shumë gjasa të raportnin frekuenca më të larta të ndërveprimit me komunitetet e tjera etnike në krahasim me ndërveprimin e raportuar të shqiptarëve dhe serbëve të Kosovës. Përshkrimi i dhënë nga të anketuarit për ndërveprimin e tyre me komunitetet e tjera etnike ishte në përputhje me shpeshësinë e ndërveprimit me të tjerët. Të anketuarit që kishin më shumë ndërveprim me komunitetet e tjera etnike kishin më shumë gjasa ta përshkruanin ndërveprimin e tyre pozitivisht.

Komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kishin më shumë të ngjarë për të pasur ndërveprime të shpeshta me komunitetet e tjera etnike dhe t'i përshkruanin këto ndërveprime si pozitive krahasuar me të anketuarit serbë dhe shqiptarë të Kosovës.

Nivelet e kontaktit dhe ndërveprimit me komunitetet e tjera etnike në sferën shoqërore publike dhe private për të anketuarit u vlerësuan në të dy pjesët e kësaj ankete. Treguesit e frekuencës (çdo ditë deri në kurrë) dhe dy nivele shoqërimi (shokë/të njohur) u përdorën për të përcaktuar nivelin dhe natyrën e ndërveprimit me komunitetet e tjera etnike. Të anketuarve gjithashtu iu kërkua të përshkruajnë ndërveprimin e tyre me komunitetet e tjera etnike në një shkallë prej shumë pozitive deri shumë negative.

Njohja e personave nga komunitetet e tjera etnike

Në anketën e përgjithshme të popullsisë, të anketuarit kishin më shumë gjasa të raportnin se njihnin një person nga komunitetet e tjera etnike në Kosovë, duke përfshirë fqinj, të njohur, kolegë ose shokë të klasës, me përjashtim të të anketuarve nga komunitetet e tjera jo-shumicë. Shumica e të anketuarve nga popullsia e përgjithshme u përgjigjën pozitivisht (74% nga komuniteti shqiptar-K, 82% nga komuniteti serb-K dhe 90% e komuniteteve të tjera jo-shumicë).

Në pas-anketë, ngjashëm me anketën e përgjithshme të popullsisë, nga të gjitha komunitetet, të anketuarit nga komuniteti shqiptar-K kishin më pak gjasa të raportnin se njihnin persona nga komunitetet e tjera para angazhimit në aktivitetet e përfshirjes sociale. Pesëdhjetë e tre për qind e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K, 79 për qind e të anketuarve nga komuniteti serb-K dhe 94 për qind nga komunitetet e tjera jo-shumicë u përgjigjën pozitivisht.

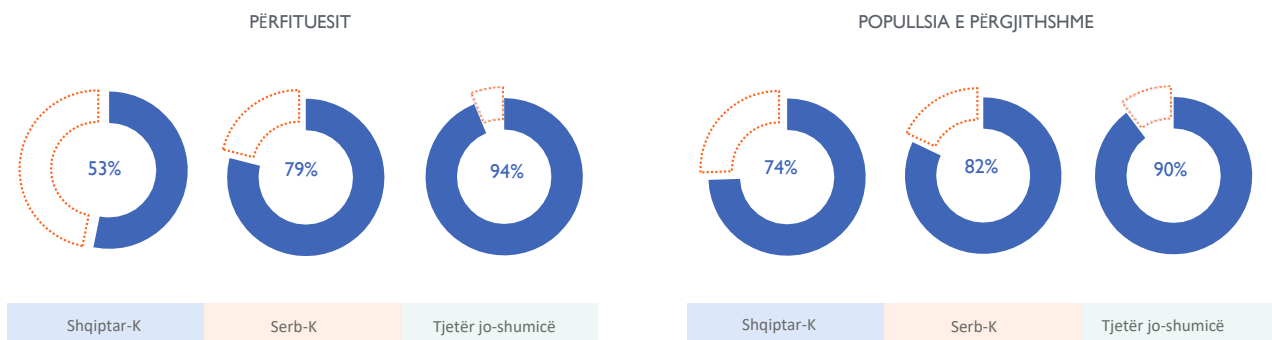

Figura 8. Përqindja e të anketuarve që njohin persona nga komunitetet e tjera etnike

Të anketuarit nga komuniteti shqiptar-K dhe serb-K u pyetën posaçërisht për njëri-tjetrin. Të anketuarit nga komuniteti shqiptar-K (38% dhe 51% përkatësisht) kishin shumë më pak gjasa të përgjigjeshin pozitivisht edhe në pas-anketë edhe në anketën e përgjithshme të popullsisë në krahasim me të anketuarit nga komuniteti serb-K (79% dhe 82% përkatësisht).

Të qenët shokë/shoqe me komunitetet e tjera etnike

Kishte një rënie të dukshme të përgjigjeve pozitive ndaj kësaj pyetjeje krahasuar me atë të mëparshmen. Me rritjen e nivelit të intimitetit shoqëror, më pak të anketuar u përgjigjën pozitivisht në të dyja pjesët e anketimit. Pavarësisht nga rënia, të paktën gjysma e të gjithë të anketuarve thanë po në pyetjen nga anketa e përgjithshme e popullsisë: 60 për qind e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K, 64 për qind e të anketuarve nga komuniteti serb-K dhe 90 për qind nga komunitetet tjera etnike jo-shumicë raportuan që kanë shokë/shoqe nga komunitetet e tjera etnike.

Në pas-anketë, vetëm 32 për qind nga komuniteti shqiptar-K, 71 për qind nga komuniteti serb-K dhe 94 për qind e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë raportuan se kishin shokë/shoqe nga komunitetet e tjera etnike para angazhimit në aktivitetet e përfshirjes sociale.

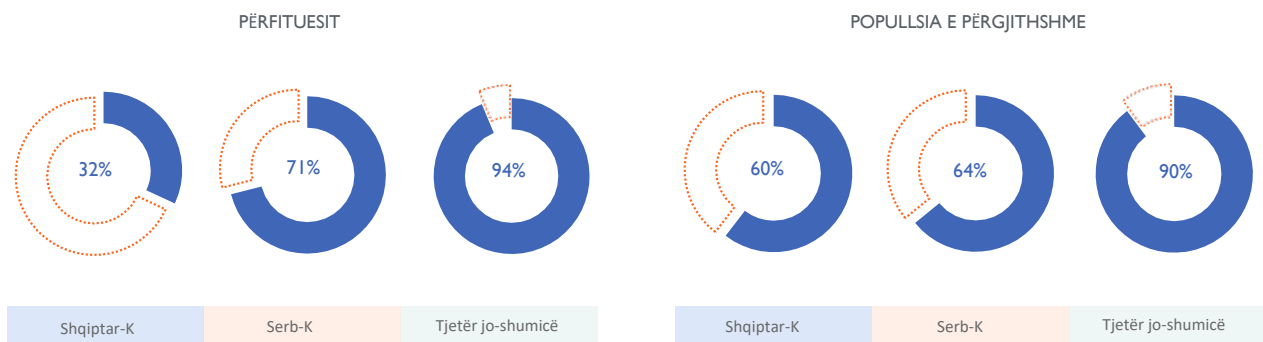

Figura 9. Përqindja e të anketuarve që kanë shokë/shoqe nga komunitetet e tjera etnike

Kur u pyetën në mënyrë specifike për shqiptarët/serbët e Kosovës, vetëm 19 për qind e popullsisë së përgjithshme dhe 11 për qind e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K në pas-anketë thanë se kishin një shok/shoqe nga komuniteti serb-K. Përgjigjet pozitive për pasjen e shokëve/shoqeve nga komuniteti shqiptar-K ishin shumë më të larta si në anketën e përgjithshme të popullsisë (46%) ashtu edhe në pas-anketë (42%) për të anketuarit nga komuniteti serb-K. Kjo nënkupton që shqiptarët e Kosovës që raportojnë të kenë shokë/shoqe nga pakicat janë në të vërtetë shokë/shoqe me pakica të ndryshme nga komuniteti serb-K.

Ndërveprimi jashtë grupit

Në të dyja pjesët e anketimit, të anketuarit nga komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kishin më shumë gjasa të raportojnë frekuenca më të larta të ndërveprimit me komunitetet e tjera etnike në krahasim me ndërveprimin e raportuar të shqiptarëve dhe serbëve të Kosovës. Për shembull, 50 për qind në pas-anketë dhe 41 për qind në anketën e përgjithshme e popullsisë, e të anketuarve nga komunitetet e tjera etnike jo-shumicë thanë se ata shohin ose dëgjojnë persona nga komunitete të tjera etnike çdo ditë në mjediset shoqërore. E njëjta frekuencë e ndërveprimit u raportua më pak nga të anketuarit shqiptarë të Kosovës dhe serbë të Kosovës në të dyja pjesët e anketimit (34%-39% dhe 39%-38% përkatësisht).

Frekuencat më të larta të ndërveprimit të komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë mund të shpjegohen nga dinamikat e përbashkëta grupore, komunitetet më të vogla do të duhet të angazhohen më shumë me më të mëdhatë për nevoja/shërbime themelore, ndërsa komunitetet më të mëdha (në këtë rast komuniteti

serb-K/shqiptar-K) nuk kanë nevojë për ndërveprim me grupe të tjera pasi vetë komuniteti i tyre mund të jetë i vetë-mjaftueshëm për sa i përket nevojave dhe shërbimeve. Gjetjet e para-anketës duket se e mbështetin këtë konkluzion. Kur u pyetën se në cilat situata kishin ndërveprim me komunitetet e tjera, të anketuarit kishin më shumë gjasa të thoshin, në punë (40%) ose në bankë, postë, dyqan ushqimor, treg, restorant (34%). Biseda me shokë/të njohur ishte përgjigje më e rrallë.

Në të dyja pjesët e anketimit, frekuenca e ndërveprimit e të anketuarve kishte tendencë të ishte më e ulët me rritjen e nivelit të ndërveprimit (dëgjoj/shoh komunitetet e tjera etnike në publik > bisedoj me komunitetet e tjera etnike). Për shembull, në pas-anketë, ndërsa

39 për qind e të anketuarve nga komuniteti serb-K raportuan se kishin parë ose dëgjuar komunitete të tjera etnike çdo ditë, vetëm tetë përqind e serbëve të Kosovës raportuan se bisedojnë me komunitete të tjera etnike përditë.

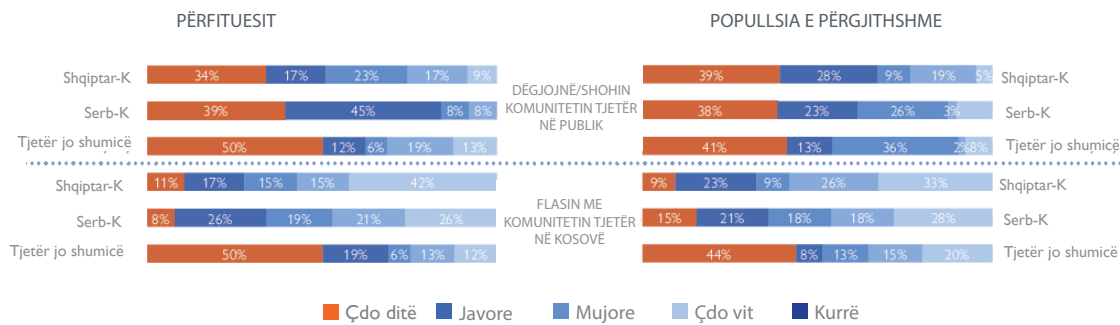

Figura 10. Përqindja e frekuencës së ndërveprimit të të anketuarve

Të anketuarit nga komuniteti shqiptar-K dhe serb-K u pyetën posaçërisht edhe për ndërveprimin me njëri-tjetrin. Një gjetje domethënëse ishte frekuenca shumë e ulët e ndërveprimit e raportuar e shqiptarëve të Kosovës me serbët të Kosovës në të dyja pjesët e anketimit (11% dhe 12% përkatësisht, çdo ditë shohin osedëgjojnë serbët në mjediset shoqërore). Çuditërisht, 75 për qind në pas-anketë dhe 65 për qind në anketën e përgjithshme të popullsisë i të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K raportuan se ata kurrë nuk flasin me serbët e Kosovës.

Kur analizohet ndërveprimi, do të duhej të merret parasysh edhe niveli i përgjithshëm i angazhimit shoqëror të të rinjve. Gjatë DGF-ve në Mamushë, pjesëmarrësit thanë se pas shkollës ata kryesisht qëndrojnë në shtëpi. Ekspozimi i tyre i vetëm ndaj botës së jashtme ishte përmes TV dhe internetit. Kjo është një provë e mëtejshme se të rinjve do të duhej t'u paraqiten më shumë mundësi për t'u takuar me bashkëmoshatarët e tyre dhe për të marrë pjesë në ngjarje shumetnike.

Përshkrimi i ndërveprimit me komunitetet e tjera etnike

Si në pas-anketë ashtu edhe në anketën e përgjithshme të popullsisë, përafërsisht gjysma e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K (49% dhe 51% përkatësisht) dhe nga komuniteti serb-K të anketuarit (50% dhe 49% përkatësisht) e përshkruan ndërveprimin e tyre me komunitetet e tjera etnike si pozitiv. Komunitetet e tjera etnike jo-shumicë raportuan shumë më pozitivisht në të dyja pjesët e anketimit (94% dhe 80% përkatësisht). Të anketuarit nga komuniteti shqiptar-K (0% dhe 2% përkatësisht) dhe të anketuarit nga komunitetet e tjera etnike jo-shumicë (0% dhe 5% përkatësisht) kishte fare pak gjasa ta përshkruanin ndërveprimin e tyre me komunitetet e tjera etnike si

negativ, ndërsa të anketuarit serbë të Kosovës kishin pak më shumë gjasa për të përshkruar ndërveprimin e tyre si negativ (8% dhe 2% përkatësisht).

Rezultatet e anketës afatmesme të IOM-it (51% e të gjithë përfituesve të projektit përshkruajnë ndërveprimin e tyre me komunitetet e tjera etnike si pozitiv) pasqyrojnë rezultate të ngjashme me ato të pas-anketës për të anketuarit nga komuniteti shqiptar-K dhe komuniteti serb-K, ndërsa komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kanë pothuajse dyfishin e përgjigjeve pozitive.

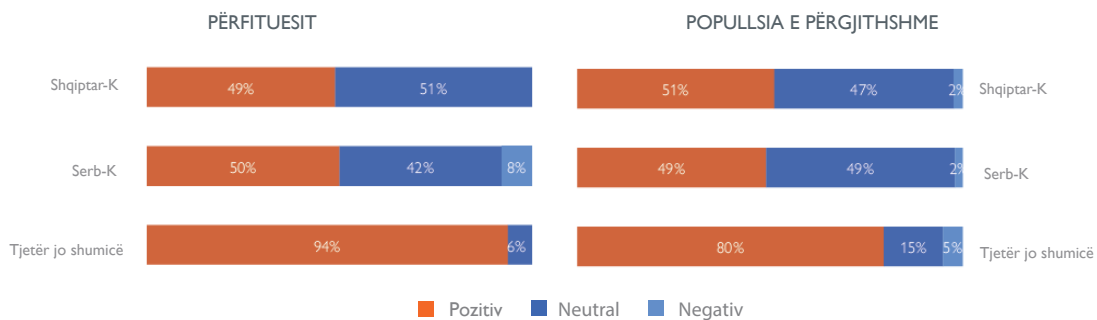

Figura 11. Përqindja e përshkrimit të ndërveprimit të të anketuarve me komunitetet e tjera etnike

Të anketuarit nga komuniteti shqiptar-K dhe serb-K u pyetën edhe për mendimin që kanë për ndërveprimin me njëri-tjetrin. Në krahasim me përgjigjet e tyre ndaj të gjitha bashkësive të tjera etnike, ata kishin më pak të ngjarë ta vlerësonin ndërveprimin e tyre me njëri-tjetrin si pozitiv (vetëm 28 për qind e shqiptarëve të Kosovës vlerësuan ndërveprimin e tyre me serbët e Kosovës si pozitiv, ndërsa 42 për qind e serbëve të Kosovës e dha këtë vlerësim në raport me shqiptarët e Kosovës).

Për të theksuar sa e frikshme është gjendja aktuale, gjatë DGF-ve, kur u bë pyetja për dallimet e perceptuara ndërmjet serbëve të Kosovës dhe shqiptarëve të Kosovës, një pjesëmarrëse e re u përgjigj se ajo mendonte se të gjithë serbët (e Kosovës) dukeshin të zemëruar dhe armiqësor përpara pjesëmarrjes në aktivitetet e kohezionit social të ndërmarra nga IOM-i. Deklarimet e kësaj vajze të re tregojnë rolin negativ të ndikuesve që i japin formë pikëpamjeve dhe perceptimeve të të rinjve, duke përfshirë—dhe jo vetëm—mbulimin mediatik të nxitur nga diskursi politik dhe rrethi i tyre shoqëror duke përfshirë miqtë, familjen dhe madje edhe shkollën.

7. ANALIZA E PERCEPTIMIT DHE OPINIONIT

Pasqyrë

Ndërsa pothuajse asnjë nga të anketuarit nuk e përshkroi ndërveprimin e tyre me komunitetet e tjera etnike si negativ, shumica e të anketuarve nuk ishin dakord me pohimet që tregojnë nivele më të larta/më të ngushta të ndërveprimit shoqëror. Të anketuarit raportuan nivele të larta të dallimeve të perceptuara ndërmjet komuniteteve etnike. Sidomos shqiptarët e Kosovës dhe serbët e Kosovës kanë tendencë të raportojnë dallime të konsiderueshme në kulturë, tradita, vlera morale dhe madje edhe pamje fizike në krahasim me komunitetet e tjera etnike. Një fushë e përbashkët që u theksua nga shumica e të anketuarve ishin aktivitetet dhe interesimet e kohës së lirë. Komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kishin më shumë gjasa të kenë opinione pozitive ndaj komuniteteve të tjera etnike dhe të japin vlerësime më pozitive lidhur me komunitetet e tjera etnike në krahasim me të anketuarit shqiptarë të Kosovës dhe serbë të Kosovës.

Të anketuarit e anketës së përgjithshme kishin më shumë gjasa të jepnin përgjigje pozitive në lidhje me marrëdhëniet shoqërore me komunitetet e tjera etnike në krahasim me të anketuarit e pas-anketës (përfituesit e projektit). Shqiptarët e Kosovës kishin tendencë për nivele më të larta besimi në sistemet shtetërore dhe kishin bindjen se të drejtat dhe shërbimet që ata gëzojnë, gëzohen njëllor nga komunitetet e tjera etnike. Nga ana tjetër, serbët e Kosovës dhe komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kishin më pak gjasa të shprehin besimin në sistemet ekzistuese dhe kishin bindjen se ata ishin të diskriminuar dhe nuk gëzonin të drejta të barabarta si komunitetet e tjera etnike. Tema më e vështirë për shumicën e të anketuarve ishte konflikti i vitit 1999.

Kjo pjesë paraqet analizën krahasuese të të dy pjesëve të anketimit (pas-anketa dhe anketa e përgjithshme e popullsisë) në mënyrë që të vlerësojë ndikimin e aktiviteteve të përfshirjes sociale te përfituesit në krahasim me popullsinë e përgjithshme. Të anketuarve iu parashtruan lloje të ndryshme pyetjesh dhe pohimesh për të kuptuar pikëpamjet e komuniteteve përkitazi me njëri-tjetrin dhe Kosovën.

OPINIONET E PËRGJITHSHME PËR KOMUNITETET E TJERA ETNIKE

Pjesa më e madhe e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K në pas-anketë raportuan se kishin qëndrim pozitiv ndaj serbëve të Kosovës (45%) dhe komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë (81%). Serbët e Kosovës kishin më pak të ngjarë të përgjigjeshin pozitivisht. Në pas-anketë, pesëdhjetë e një për qind e të anketuarve serbë të Kosovës raportuan se ndjenjat e tyre ndaj shqiptarëve të Kosovës ishin neutrale dhe 50 për qind të tjerë raportuan se kishin ndjenja pozitive ndaj komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë.

Në anketën e përgjithshme të popullsisë, shqiptarët e Kosovës kishin më shumë mendime pozitive ndaj serbëve të Kosovës (54%), ndërsa mendimet pozitive të komuniteteve të tjera jo-shumicë ranë pak (77%). Pjesa më e madhe e të anketuarve nga komuniteti serb-K në anketën e përgjithshme të popullsisë raportuan mendime neutrale ndaj shqiptarëve të Kosovës (46%) dhe komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë (46%). Përgjigjet e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë janë analizuar individualisht për këtë pyetje (shih te Aneksi 3).

Të anketuarit u pyetën gjithashtu për mendimet e anëtarëve më të moshuar të familjes (prindër, xhaxhallarë, etj.) përkitazi me komunitetet e tjera etnike në Kosovë. Rezultatet ishin mjaft të ngjashme me opinionet e raportuara të vetë të anketuarve. Në pas-anketë, shumica e shqiptarëve të Kosovës (55%) dhe e komuniteteve të tjera jo-shumicë etnike (81%) raportuan opinione pozitive ndaj komuniteteve të tjera etnike ndërsa grupi më i madh në radhët e

serbëve të Kosovës (45%) raportuan se ishin neutral ndaj të tjerëve. Përafërsisht gjysma e të gjitha komuniteteve raportuan se anëtarët e moshuar të familjeve të tyre kishin opinione pozitive ndaj komuniteteve të tjera etnike (54% e shqiptarëve të Kosovës, 46% e serbëve të Kosovës dhe 77% e komuniteteve të tjera jo-shumicë) në anketën e përgjithshme të popullsisë.

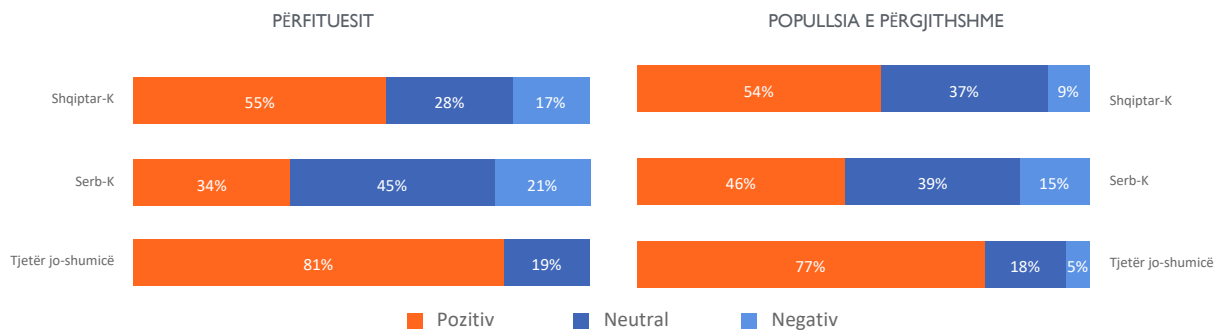

Figura 12. Përqindja e opinionëve të familjarëve më të moshuar të të anketuarve për komunitetet e tjera etnike

Do të duhej të theksohet se opinionet e përfituesve ndryshuan pozitivisht gjatë implementimit të projektit. Anketa afatmesme zbuloi se 51 për qind e të anketuarve kishin mendime pozitive ndaj komuniteteve të tjera

etnike, ndërsa shqiptarët e Kosovës dhe komunitetet e tjera etnike jo-shumicë raportuan më pozitivisht në pas-anketë, siç u shpjegua më lart.

Ngjashmëritë/dallimet e perceptuara me komunitetet e tjera etnike

Në pas-anketë, pothuajse gjysma e të anketuarve shqiptarë të Kosovës (40%) dhe serbë të Kosovës (58%) raportuan dallime të perceptuara lidhur me pamjen fizike në krahasim me komunitetet e tjera etnike. Ky perceptim ishte relativisht më i vogël, por ende i rëndësishëm në mesin e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë (31%). Të anketuarit nga anketa e përgjithshme e popullsisë gjithashtu raportuan përqindje relativisht të larta të dallimeve të perceptuara në pamje: shqiptarët e Kosovës 33 për qind, serbët e Kosovës 41 për qind dhe komunitetet e tjera etnike jo-shumicë 41 për qind.

shqiptarët e Kosovës (30%) dhe serbët e Kosovës (51%) u përgjigjën më pak negativisht lidhur me këtë tregues, ndërsa komunitetet e tjera etnike jo-shumicë (38%) kishin tendencën e kundërt.

Në mënyrë të ngjashme, të anketuarit raportuan nivele më të ulëta të ngjashmërive të perceptuara përkritazi me vlerat morale dhe etikën: ndërsa pjesa më e madhe e shqiptarëve të Kosovës (42%) dhe serbëve të Kosovës (50%) nuk ishin dakord se kishin vlera morale dhe etikë të ngjashme, pjesa më e madhe e komuniteteve etnike jo-shumicë (38%) kishin përgjigje neutrale. Në anketën e përgjithshme të popullsisë, shqiptarët e Kosovës (28%) dhe serbët e Kosovës (41%) u përgjigjën më pozitivisht për pasjen e ngjashmërive për këtë tregues në krahasim me përgjigjet në pas-anketë, ndërsa komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kishin tendencën e kundërt për më shumë përgjigje negative (41%).

Me trende të ngjashme, përafërsisht gjysma e të anketuarve shqiptarë të Kosovës (45%) dhe serbë të Kosovës (53%) në pas-anketë raportuan dallime të perceptuara në krahasim me komunitetet e tjera etnike lidhur me të ardhmen që dëshirojnë për Kosovën. Megjithatë, në pas-anketë, gjysma e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë u përgjigjën në mënyrë neutrale ndaj këtij treguesi. Të anketuarit e anketës së përgjithshme kishin më pak të ngjarë të japin përgjigje negative përkritazi me këtë tregues: 33 për qind e shqiptarëve të Kosovës dhe 46 për qind e serbëve të Kosovës nuk pajtohen se kanë dëshira të ngjashme për të ardhmen e Kosovës, ndërsa 54 për qind e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë ranë dakord se kishin ngjashmëri me komunitetet e tjera etnike përkritazi me dëshirat e tyre për të ardhmen e Kosovës.

Për sa i përket kulturës, të anketuarit shqiptarë të Kosovës (40%) dhe serbë të Kosovës (60%) në pas-anketë raportuan dallime edhe më të mëdha me komunitetet e tjera etnike, ndërsa komunitetet e tjera etnike jo-shumicë (vetëm 25% nuk ishin dakord) u përgjigjën më pozitivisht në krahasim me dy treguesit e mëparshëm. Në anketën e përgjithshme të popullsisë,

Për dallim nga përgjigjet ndaj treguesve të tjerë të përfshirë në këtë pyetje, më shumë të anketuar raportuan ngjashmëri të aktiviteteve dhe interesimet e kohës së lirë. Në pas-anketë, vetëm 9 për qind e shqiptarëve të Kosovës, 21 për qind e serbëve të Kosovës dhe 19 për qind e komuniteteve etnike jo-shumicë u përgjigjën negativisht. Ngjashëm, përgjigjet negative nuk kaluan 30 për qind për asnjë nga grupet e anketuara: shqiptarët e Kosovës 21 për qind, serbët e Kosovës 15 për qind dhe komunitetet e tjera etnike jo-shumicë 28 për qind. Kjo gjetje tregon se të gjitha grupet etnike do të mund të merrnin pjesë në aktivitete të përbashkëta shoqërore.

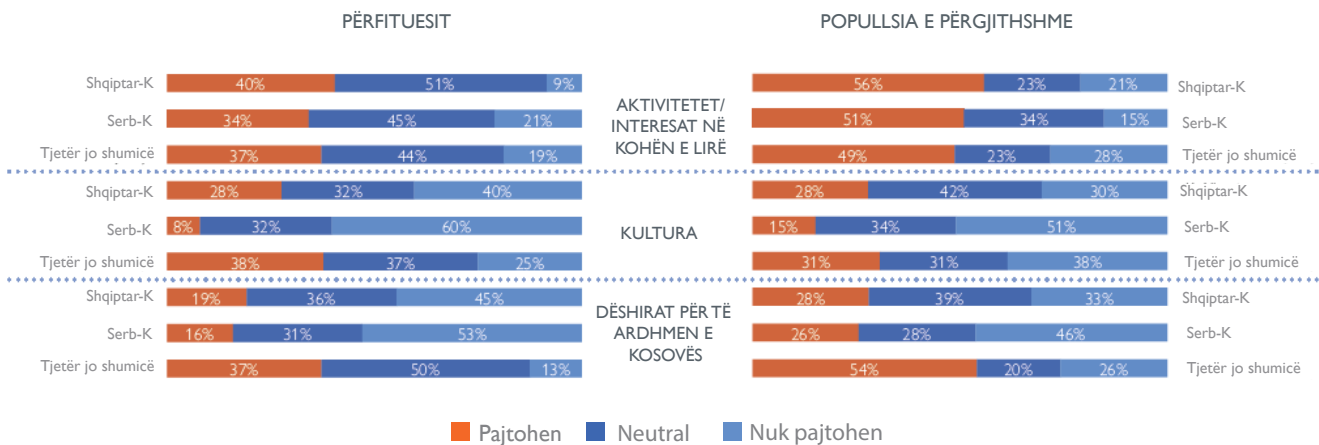

Figura 13. Përqindja e të anketuarve që pajtohen se kanë ngjashmëri me komunitetet e tjera etnike

OPINIONET E BAZUARA NË POHIME

Të anketuarve iu kërkua të vlerësojnë një larmi pohimesh përkitazi me ndërveprimin shoqëror me komunitetet e tjera etnike, besimin tek autoritetet dhe perceptimin e barazisë në Kosovë. Ndërsa disa nga këto pohime shënjojnë posaçërisht perceptimet/opinionet e të anketuarve ndaj komuniteteve të tjera etnike, disa janë të përshtatura enkas për të vlerësuar opinionet/perceptimet e të anketuarve lidhur me sistemin e përgjithshëm të drejtësisë, politikën dhe shoqërinë në Kosovë.

Ndërveprimi shoqëror

Në mënyrë që të krijohet një pasqyrë e perceptimeve/opinioneve të komuniteteve për njëri-tjetrin përkitazi me ndërveprimin shoqëror në nivele të ndryshme, të anketuarve iu paraqitën tetë pohime. Këto pohime gjithashtu vlerësojnë nëse secili prej komuniteteve është i kënaqur me perspektivën e tanishme ose të ardhshme për ndërveprim më të ngushtë shoqëror.

Mesatarisht, të anketuarit nga popullata e përgjithshme kishin më shumë të ngjarë që pohimet t'i vlerësonin më pozitivisht në krahasim me të anketuarit e pas-anketës (përfituesit e projektit). Serbët e Kosovës kishin të ngjarë të raportojnë më negativisht në të dyja pjesët e anketimit krahasuar me komunitetet e tjera etnike.

Ndërsa shumica e të anketuarve u përgjigjën pozitivisht se me kënaqësi ndajnë hapësirat publike dhe nuk do të ndiheshin parahatshëm/pakëndshëm rreth komuniteteve të tjera etnike, pak prej tyre ranë dakord se dëshironin të kenë më shumë miq nga komunitetet e tjera etnike. Norma më e ulët e pajtimit u regjistrua për të gjithë të anketuarit në të dy pjesët e anketimit lidhur me pohimin për martesën e mundshme me një person jashtë komuniteteve të tyre etnike.

Dy pohime që nënkuptojnë ndërveprimin minimal në sferat publike u morën shumë pozitivisht nga të gjithë të anketuarit në të dyja pjesët e anketimit, ku pothuajse më shumë se gjysma e të gjitha komuniteteve etnike u shprehën dakord me to. Këto pohime ishin “Me kënaqësi ndaj hapësirat publike (p.sh. parqet, shkollat, spitalet, xhamitë) me komunitetet e tjera etnike.” dhe “Me kënaqësi do të punoja/studioja krahas për krahas me komunitetet e tjera etnike.” Siç u përmend më lart, të anketuarit nga popullsia e përgjithshme kishin norma më të larta të pajtimit krahasuar me të anketuarit e pas-anketës. Pohimi vijues kishte të bënte me një distancë më të ngushtë që nënkupton hapësirën e përbashkët të jetesës: “Me kënaqësi do të banoja në të njëjtën ndërtesë të apartamenteve me komunitetet e tjera etnike.” Krahasuar me dy treguesit e parë, përgjigjet pozitive për këtë tregues ishin më të ulëta. Ndërsa pothuajse gjysma e të gjithë të anketuarve nga anketa e përgjithshme e popullsisë ende ishin dakord me pohimin, vetëm 21 për qind e të anketuarve shqiptarë të Kosovës u përgjigjën pozitivisht në pas-anketë. Mirëpo, serbët e Kosovës (37%) dhe komunitetet e tjera jo-shumicë demonstuan nivele të larta të përgjigjeve pozitive (75%) në pas-anketë. Normat më të ulëta janë të pritshme për shkak të nivelit të rritur të ndërveprimit shoqëror që nënkuptohet nga pohimi.

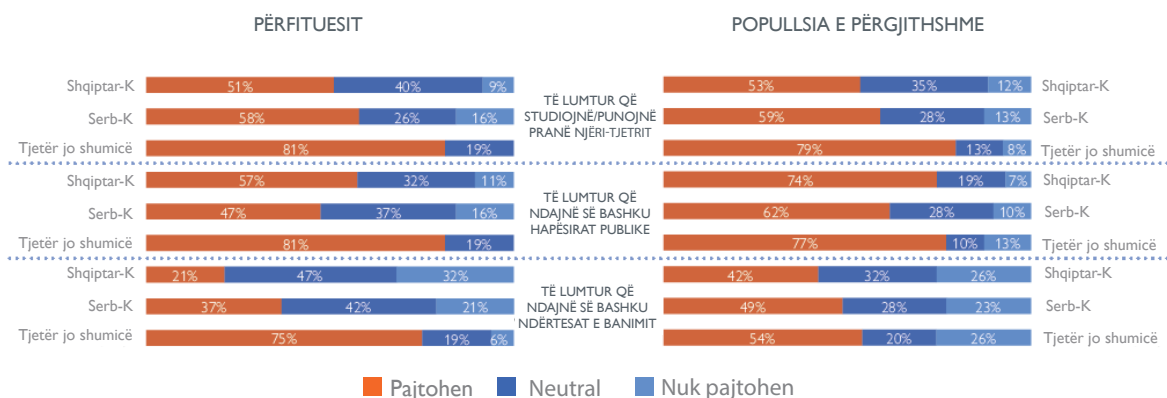

Figura 14. Përqindja e të anketuarve sipas opinioneve të tyre për ndërveprimin shoqëror

Ndërveprimi më i ngushtë shoqëror

Tri pohimet vijuese kanë të bëjnë me llojet e ndërveprimit më të ngushtë shoqëror, siç janë miqësia dhe martesat ndërmjet personave nga komunitete të ndryshme etnike. Shumica e të anketuarve në të dyja pjesët e anketimit raportuan se kontakti do të ishte miqësor nëse ata do të vinin në kontakt me komunitetet e tjera etnike në Kosovë. Norma e përgjigjeve pozitive ishte mbi të paktën 58 për qind për të gjitha komunitetet në të dy pjesët e anketimit. Sidoqoftë, kur u pyetën nëse do të dëshironin të kishin (më shumë) shokë/shoqe nga komunitetet e tjera etnike në Kosovë, norma e përgjigjeve pozitive ra si për të anketuarit shqiptarë të Kosovës ashtu edhe te ata serbë të Kosovës. Është gjithashtu e dukshme që të anketuarit shqiptarë të Kosovës dhe serbë të Kosovës në të dy pjesët e anketimit raportuan shumë ngjashëm te ky tregues, ndërsa komunitetet e tjera etnike jo-shumicë raportuan norma jashtëzakonisht të larta të përgjigjeve në pas-anketë, madje duke tejkaluar të njëjtat komunitete etnike në anketën e përgjithshme të popullsisë. Pohimi i fundit përcaktoi ndërveprimin më të afërt shoqëror që është bashkimi familjar. Ky tregues kishte nivelin më të ulët të përgjigjeve pozitive nga të gjitha pohimet e përfshira në këtë anketë. Më pak se 13 për qind e shqiptarëve të Kosovës (10% në pas-anketë dhe 12% në anketën e përgjithshme të popullsisë) dhe serbëve të

Kosovës (8% në pas-anketë dhe 13% në anketën e përgjithshme të popullsisë) thanë se ata do të mund të martoheshin me një person nga komunitetet e tjera etnike në Kosovë. Mirëpo, shumica e komuniteteve etnike jo-shumicë (62% në pas-anketë dhe 36% në anketën e përgjithshme të popullsisë) raportuan se ata do të mund të martoheshin me një person nga komunitetet e tjera etnike.

Një nga gjetjet nga DGF-të mund të zbardhë arsyet pse martesat ndëretnike dukej e pamundur ose jo e mirëpritur për të anketuarit: Kur u diskutuan martesat ndëretnike, pjesëmarrësit deklaruan se ata do të ishin më të brengosur për reagimin nga komunitetet e tyre dhe implikimet lidhur me familjet e tyre etnike në të ardhmen, siç është shkollimi i fëmijëve, sesa me idenë e martesës me dikë jashtë komunitetit të tyre etnik. Asociimi me komunitete të tjera etnike do të nënkuptonte mosmiratim ose refuzim nga komunitetet e tyre, gjë që do të ishte veçanërisht e vështirë për të rinjtë që varen nga mbështetja dhe udhëzimet e komunitetit.

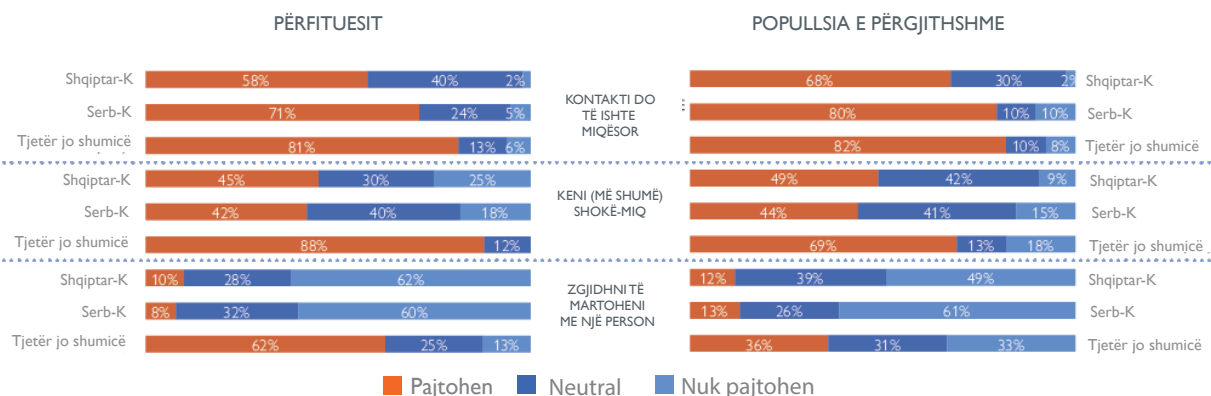

Figura 15. Përqindja e të anketuarve sipas opinioneve të tyre përkatitza me ndërveprimin më të ngushtë shoqëror

Besimi, barazia dhe përfaqësimi

Grupi i radhës prej 10 pohimesh kishte për qëllim të zbardhë perceptimin e njerëzve për vendin e tyre në shoqërinë e Kosovës dhe jo perceptimet e tyre ndaj komuniteteve të tjera etnike. Ndërsa pothuajse të gjithë të anketuarit u pajtuan që të gjitha grupet etnike do të duhej të lejohen të ruajnë traditat dhe kulturën e tyre (pas-anketa – 87% nga komuniteti shqiptar-K, 87% nga komuniteti serb-K dhe 94% e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë dhe anketa e përgjithshme e popullsisë – 95% e komunitetit shqiptar-K, 100% e komunitetit serb-K dhe 97% e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë etnike), më pak të anketuar u pajtuan që përzierja e njerëzve nga grupe të ndryshme etnike e bën më të mirë shoqërinë (pas-anketa – 66% nga komuniteti shqiptar-K, 42% nga komuniteti serb-K dhe 88% e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë dhe anketa e përgjithshme e popullsisë - 74% nga komuniteti shqiptar-K, 69% nga komuniteti serb-K dhe 72% e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë). Këto përgjigje tregojnë një ndryshim për të mirë në perceptimet e përfituesve të projekteve me kalimin e kohës në krahasim me rezultatet e anketës afatmesme (69% e përfituesve pajtohen me pohimin e parë dhe 58% të tjerë bien dakord për

të dytin). Gjithashtu mund të përfundohej se këto përgjigje të raportuara me sa duket tregojnë që të anketuarit besojnë në një shoqëri të barabartë por të ndarë. Kjo përforcohet më tej nga përgjigjet në pohimin vijues: “Njerëzit nga komunitetet e ndryshme etnike kurrë nuk do t’i besojnë ose nuk do ta pëlqejnë njëri-tjetrin në këtë shoqëri.” Ndërsa grupi më i madh në mesin e të anketuarve shqiptarë të Kosovës (42%) dhe serbë të Kosovës (42%) në pas-anketë përfunduan se nuk mund të pajtohen ose nuk pajtohen me këtë pohim, 30 për qind e shqiptarëve të Kosovës dhe 26 për qind e serbëve të Kosovës ranë dakord që besimi nuk do të arrihet kurrë në shoqërinë kosovare. Përkundrazi, shumica e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë (63%) nuk u pajtuan me pohimin. Në anketën e përgjithshme të popullsisë, ndërsa numri më i madh i të anketuarve nuk ishin dakord me këtë pohim negativ (51% e shqiptarëve të Kosovës, 46% e serbëve të Kosovës dhe 59% e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë) në krahasim me të anketuarit e pas-anketës, megjithatë një përqindje e dukshme e të anketuarve ishin dakord (21% e shqiptarëve të Kosovës, 36% e serbëve të Kosovës dhe 26% e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë).

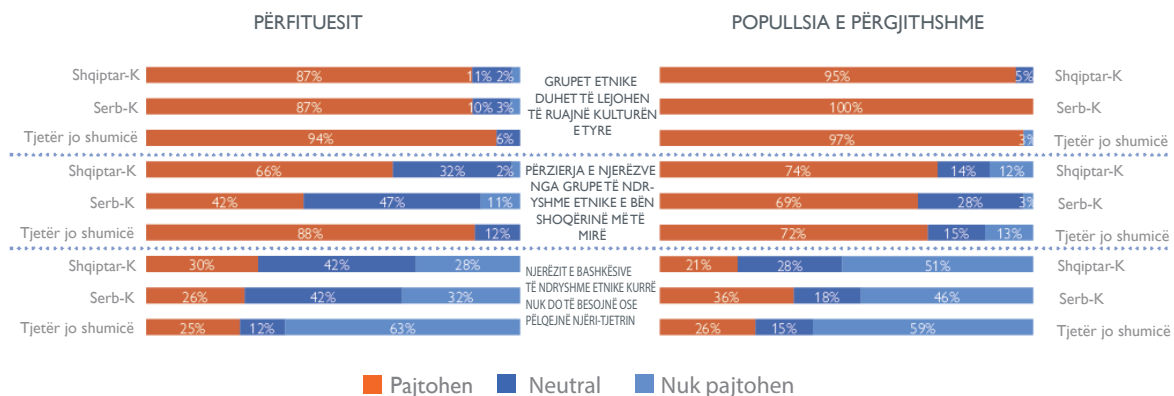

Figura 16. Përqindja e të anketuarve sipas perceptimit të tyre të besimit, barazisë dhe përfaqësimit

Në anketë u përfshinë gjashtë pohime të ndryshme për të vlerësuar besimin ndaj shtetit nga aspekti i barazisë dhe drejtësisë. Shqiptarët e Kosovës kishin tendencë për nivele më të larta besimi në sistemet shtetërore dhe kishin bindjen se të drejtat dhe shërbimet që ata gëzojnë, gëzohen njëjloj nga komunitetet e tjera etnike. Nga ana tjetër, serbët e Kosovës dhe komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kishin shumë më pak gjasa të shprehin besimin në sistemet ekzistuese dhe kishin bindjen se ata ishin të

diskriminuar dhe nuk gëzonin të drejta të barabarta si komunitetet e tjera etnike. Për shembull, në pas-anketë, ndërsa 45 për qind e serbëve të Kosovës dhe 62 për qind e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë raportuan se ndiejnë se pjesëtarët e komunitetit të tyre etnik janë të diskriminuar, vetëm 15 për qind e shqiptarëve të Kosovës e dhanë këtë vlerësim. Rezultatet e anketës së përgjithshme të popullsisë gjithashtu treguan një trend të ngjashëm.

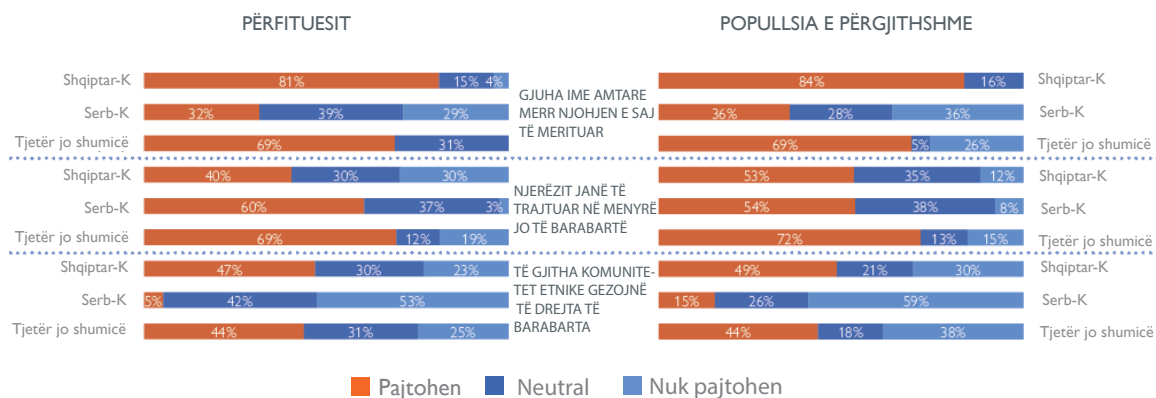

Figura 17. Përqindja e të anketuarve sipas perceptimit të tyre të barazisë dhe drejtësisë (1)

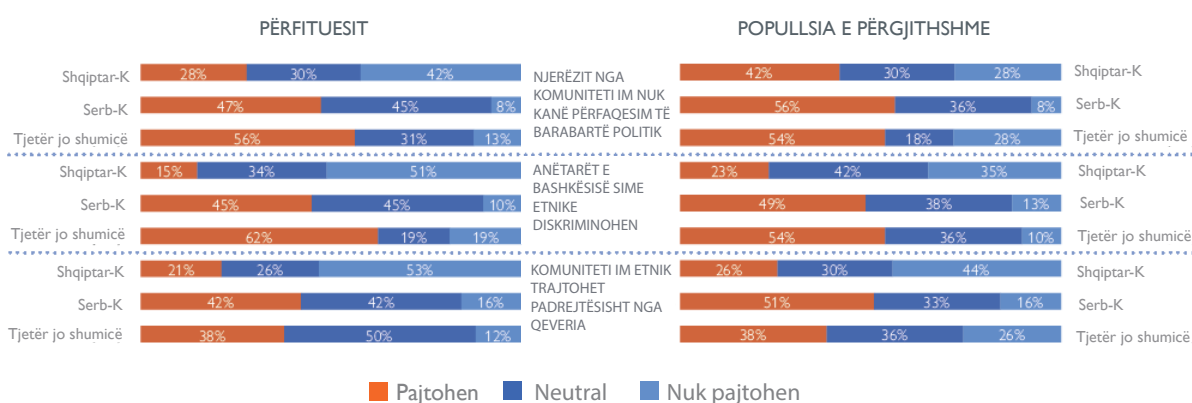

Figura 18. Përqindja e të anketuarve sipas perceptimit të tyre të barazisë dhe drejtësisë (2)

SKENARËT E ARDHSHËM PËR MARRËDHËNIET NDËRETNIKE

Pas pyetjeve dhe pohimeve që vlerësojnë perceptimet dhe opinionet e komuniteteve për njëri-tjetrin, të anketuarit u pyetën se si do të duken marrëdhëniet ndëretnike në Kosovë pesë vjet nga sot. Duke shkuar kundër trendit të përgjithshëm të tendencës më të ulët për të raportuar pozitivisht në krahasim me anketën e përgjithshme të popullsisë, për këtë pyetje të veçantë, shumica e të anketuarve shqiptarë të Kosovës (68%) dhe nga komunitetet tjera jo-shumicë (62%) raportuan se ata mendojnë që marrëdhëniet ndëretnike në Kosovë mund të përmirësoheshin për të mirë pas pesë vjetësh, ndërsa shumica e serbëve të Kosovës (58%) raportuan se do të vazhdonin diskursi dhe marrëdhëniet aktuale publike. Këtu do të duhej theksuar gjithashtu se përgjigjet

e përfituesve u bënë më pozitive në pas-anketë në krahasim me rezultatet e anketës afatmesme (61% e përfituesve raportuan se marrëdhëniet ndëretnike do të përmirësohen pas pesë vjetësh). Ndërsa një numër i konsiderueshëm i të anketuarve nga popullsia e përgjithshme ndanë pritjet e tyre pozitive për të ardhmen që marrëdhëniet ndëretnike do të përmirësoheshin (40% e shqiptarëve të Kosovës, 31% e serbëve të Kosovës dhe 31% e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë), grupet më të mëdha në mesin e këtyre të anketuarve raportuan se gjendja aktuale do të vazhdonte (49% e shqiptarëve të Kosovës, 41% e serbëve të Kosovës dhe 46% e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë).

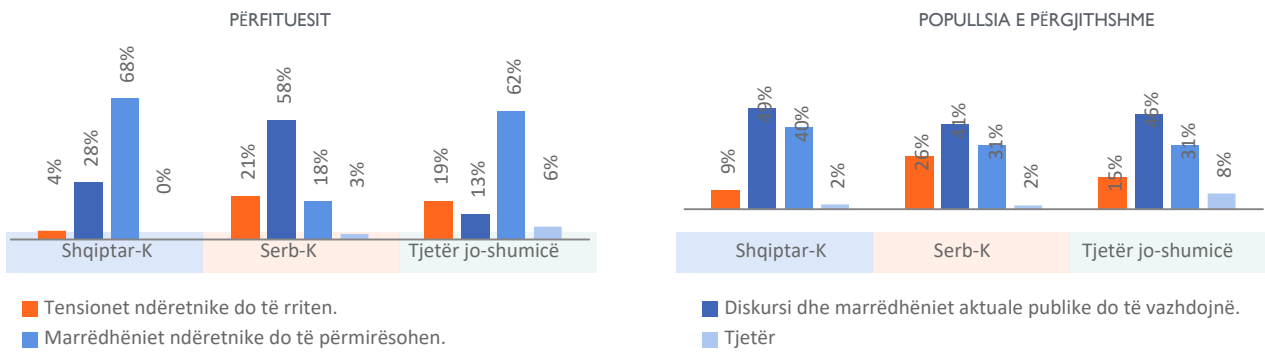

Figura 19. Përqindja e skenarëve të dëshiruar të të anketuarve për të ardhmen

Pengesat për pajtimin ndëretnik në Kosovë

Për të fituar njohuri mbi pengesat më të rëndësishme që sipas të anketuarve parandalojnë pajtimin, nga të anketuarit u kërkua të përzgjedhin arsyet pse ata mendojnë se zgjidhja e konfliktit nuk ishte e mundur në Kosovë. Arsyetja më e zakonshme e përzgjedhur nga të gjithë të anketuarit në të dy pjesët e anketimit ishte mosbesimi ndërpersonal si rezultat i konfliktit të vitit 1999. Në pas-anketë, shqiptarët e Kosovës renditën mosbesimin si rezultat i konfliktit (35%), diskursin politik (20%) dhe pengesat gjuhësore (19%) si pengesa të pazgjidhura. Serbët e Kosovës renditën diskursin (27%), mosbesimin si rezultat i konfliktit (26%) dhe mediat (20%) si arsye më të mëdha. Në fund, komunitetet e tjera jo-shumicë

përzgjedhën mosbesimin si rezultat i konfliktit (27%), diskursin politik (24%) dhe pengesat gjuhësore (16%) si pengesa të pazgjidhura. Rezultatet e anketës së përgjithshme të popullsisë ishin mjaft të ngjashme, ku pengesa më e zakonshme e raportuar ishte mosbesimi si rezultat i konfliktit (34% e shqiptarëve të Kosovës, 23% e serbëve të Kosovës dhe 32% e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë). Do të duhej të theksohet se përkundrazi me hipotezën e programimit të përfshirjes sociale, mosekzistenca/mungesa e ndërveprimit ndëretnik nuk ishte zgjedhja kryesore për të anketuarit në asnjërin prej anketave. Kjo tregon që komunitetet shpërfillin ndikimin e ndërveprimit të pajtimi.

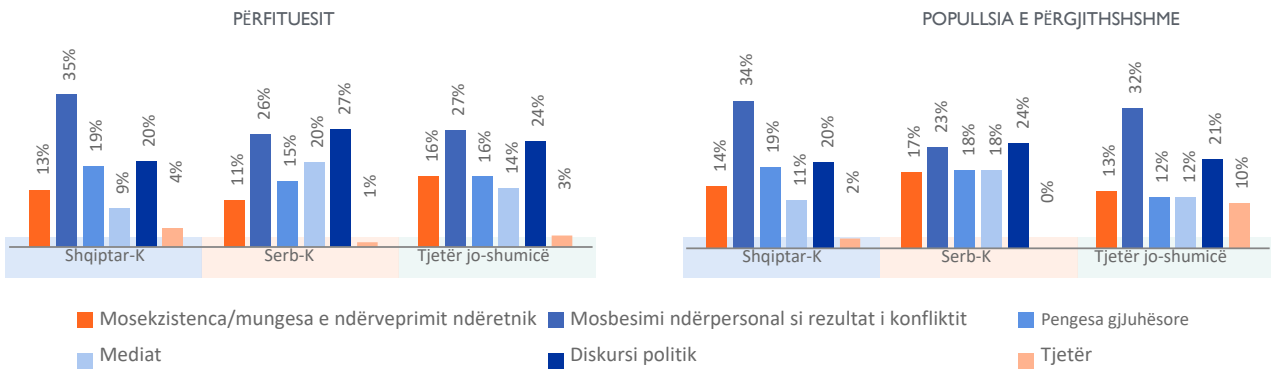

Figura 20. Përqindja e të anketuarve sipas opinionëve të tyre përkatizi me pengesat për pajtimin ndëretnik

Temat e ndjeshme

Të anketuarve iu kërkua të vlerësojnë gjashtë tema në një shkallë nga shumë lehtë deri në shumë vështirë për të përcaktuar se çfarë mbetet tabu në komunikimin ndëretnik që potencialisht bllokoi rrugën drejt pajtimit. Këto tema ishin flamujt, dallimet etnike, dallimet fetare, konflikti i vitit 1999, dallimet gjuhësore dhe politika/situata politike në Kosovë. Pavarësisht ndryshimeve të vogla në përqindje dhe tendencave në radhët e komuniteteve të ndryshme etnike dhe dinamikës së pjesëve të ndryshme të anketimit, mund të përfundohet se tema më e vështirë për shumicën është konflikti i vitit 1999. Anketa afatmesme prodhoi të njëjtat rezultate (48% e të anketuarve përzgjedhën konfliktin) më herët në 2019. Kjo tregon se nuk është bërë progres në planin afatmesëm në lidhje me diskursin politik në Kosovë. Kjo është veçanërisht domethënëse për faktin se shumica e të anketuarve të përfshirë në këtë anketë kanë lindur pas vitit 1999. Kjo demonstroi një nivel të konfliktit të trashëguar/të mësuar brez pas brezi.

Një shembull nga DGF-të do të mund të shërbente për të treguar kontrastin ndërmjet perceptimeve dhe përvojave të të rinjve në Kosovë. Një nga pjesëmarrësit që përdori gjuhë provokuese kundër serbëve të Kosovës në mënyrë kundërthënëse tha se dashuria dhe miqësia nuk njihnin kufij përfshirë përkatësinë etnike. Deklaratat e tij kundërthënëse tregojnë se ai mund të mos jetë i vetëdijshëm për seriozitetin e opinioneve që ai pasqyroi bazuar në ekspozimin e tij ndaj raportimeve mediatike dhe mjedisit të tij shoqëror në lidhje me komunitetet e tjera etnike. Ky lloj i mungesës së mendimit kritik potencialisht mund të çojë në ekstremizëm të dhunshëm dhe për këtë arsye do të duhej të adresohet.

Sidoqoftë, është premtuese që të rinjtë i gjejnë temat siç janë dallimet etnike, fetare dhe gjuhësore, si relativisht më të lehta për bisedë. Diskutimet konstruktive mbi këto tema potencialisht do të mund të ndërtonin ura për përmirësimin e përfshirjes sociale.

Figura 21. Përqindja e të anketuarve sipas opinioneve të tyre përkatësi me temat e ndjeshme

8. ANGAZHIMI NË PROGRAMET E PËRFSHIRJES SOCIALE

Pasqyrë

Komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kishin më shumë të ngjarë të kishin marrë pjesë në aktivitetet e përfshirjes sociale në të dyja pjesët e anketimit.

Arsyeja e dytë më e popullarizuar për të anketuarit për pjesëmarrje në aktivitetet e përfshirjes sociale ishte shoqërimi.

Të anketuarit nga anketa e përgjithshme e popullsisë kishin më pak të ngjarë të zgjidhnin OJQ-të/organizatat ndërkombëtare si zgjedhje të tyre të parë për organizatorin e aktivitetit, që mund të jetë një arsye për mungesën e pjesëmarrjes së tyre në aktivitetet e IOM-it.

Shkollat u raportuan të ishin organizatori më i preferuar për aktivitete shumetnike.

Të anketuarit u pyetën për angazhimin e tyre në aktivitetet e përfshirjes sociale. Dy pyetje të veçanta iu drejtuan të anketuarve në pas-anketë, të cilat nuk do të ishin të zbatueshme për të anketuarit në anketën e përgjithshme të popullsisë. Mirëpo, dy pyetje të tjera mbi burimin e informacionit në lidhje me aktivitetin dhe llojin e aktiviteteve të dëshiruara për të ardhmen u shtruan në të dyja pjesët e anketimit.

Pjesëmarrja në aktivitetet e përfshirjes sociale

Shumica e të anketuarve shqiptarë të Kosovës (68%) dhe serbë të Kosovës (61%) në pas-anketë raportuan se ata nuk kishin marrë pjesë në aktivitete të përfshirjes sociale para aktiviteteve të IOM-it. Përgjigjet e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë në pas-anketë ishin gjysmë-gjysmë.

Ngjashëm, në anketën e përgjithshme të popullsisë, 60 për qind nga komuniteti shqiptar-K, 72 për qind nga komuniteti serb-K dhe 59 për qind e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë pohuan se nuk kanë marrë pjesë në aktivitetet e përfshirjes sociale.

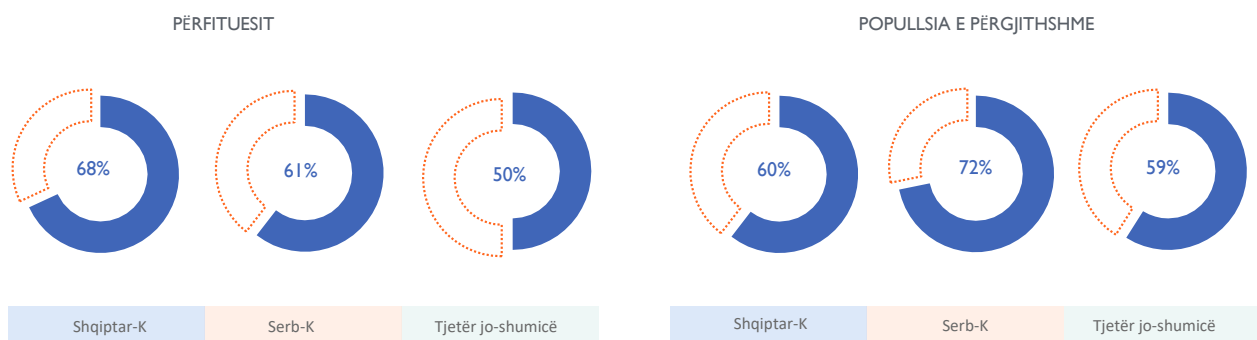

Figura 22. Përqindja e të anketuarve sipas pjesëmarrjes në aktivitetet e përfshirjes sociale

Burimi i informacionit rreth programeve të përfshirjes sociale

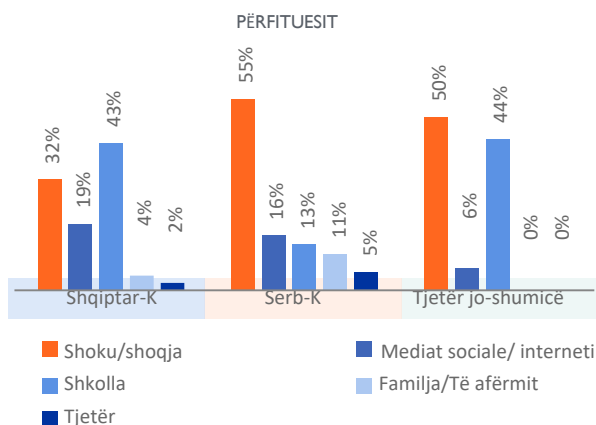

Figura 23. Përqindja e të anketuarve sipas burimit të informacionit

Në pas-anketë, shqiptarët e Kosovës raportuan se ata mësuan për aktivitetet e përfshirjes sociale përmes shkollave të tyre (43%) dhe miqve të tyre (32%). Serbët e Kosovës (55%) dhe komunitetet e tjera etnike jo-shumicë (50%) raportuan miqtë e tyre si burim të informacionit në lidhje me këto aktivitete të ndjekura nga shkollat e tyre (13% dhe 44% përkatësisht). Kjo është e pritshme meqë të anketuarit shqiptarë të Kosovës ishin më të rinj në krahasim me komunitetet e tjera etnike. Kjo gjithashtu tregon se ndikimi i këtyre aktiviteteve shtrihet përtej përfituesve të tyre. Kjo do të thotë se nga implementimi i aktiviteteve me komponentë shumetnikë jo vetëm që përfitojnë ata që marrin pjesë në aktivitete të tilla, por gjithashtu integrohet ideja e tubimeve shumetnike në Kosovë.

Arsyet e pjesëmarrjes në programet e përfshirjes sociale

Në përputhje me natyrën arsimore/profesionale të aktiviteteve të synuara për këtë anketë, shumica e të gjithë të anketuarve u shprehën se arsyeja kryesore për t'iu bashkuar aktiviteteve të IOM-it ishte fitimi i aftësive të reja: 58 për qind e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K, 50 për qind e të anketuarve nga komuniteti serb-K dhe 56 për qind nga komunitetet e tjera etnike jo-shumicë e zgjedhën këtë përgjigje. Mirëpo, opsioni i dytë më i popullarizuar ishte shoqërimi; 30 për qind e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K, 29 për qind e të anketuarve nga komuniteti serb-K dhe 38 për qind nga komunitetet tjera etnike jo-shumicë raportuan që kishin marrë pjesë në këto aktivitete për t'u shoqëruar. Kjo është në përputhje me objektivin e aktiviteteve të projektit.

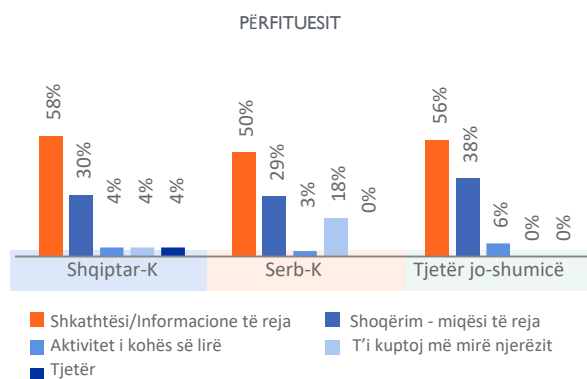

Figura 24. Përqindja e të anketuarve sipas arsyeve për pjesëmarrje

Ndërveprimi me komunitetet e tjera etnike gjatë aktiviteteve të përfshirjes sociale

Në mënyrë që të vlerësohet efektiviteti i aktiviteteve të projektit në arritjen e synimit përfundimtar për të kontribuar në përfshirjen sociale, të anketuarit u pyetën më tej në lidhje me ndërveprimin e tyre me komunitetet e tjera etnike gjatë aktiviteteve.

Shumica e të gjithë të anketuarve raportuan se u ishin ofruar mundësi të mjaftueshme për t'u shoqëruar me pjesëmarrësit nga komunitetet e tjera etnike gjatë aktiviteteve: 91 për qind e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K, 71 për qind e të anketuarve nga komuniteti serb-K dhe 81 për qind nga komunitetet e tjera etnike jo-shumicë u përgjigjën pozitivisht në këtë pyetje. Në një shkallë prej pesë nivelesh nga 'aspak' në 'tepër shumë', shumica e të anketuarve raportuan se kishin njëfarë ndërveprimi deri në tepër shumë ndërveprim me komunitetet e tjera etnike. Te të gjithë të anketuarit kishte fare pak gjasë që të raportonin aspak ose pak ndërveprim. Kur u pyetën sa ndërveprim kishin pasur me komunitetet e tjera etnike sepse vetë e kishin dashur këtë, të anketuarit kishin më pak të ngjarë të raportonin nivele më të larta të ndërveprimit.

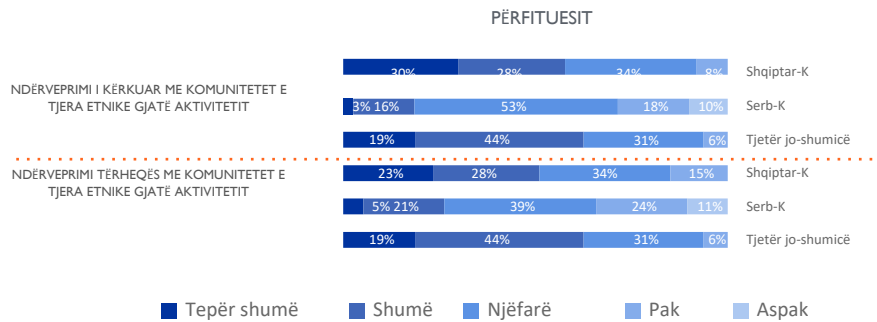

Figura 25. Përqindja e të anketuarve sipas nivelit të ndërveprimit me komunitetet e tjera etnike

Kufizimet për organizimin e një aktiviteti me ndërveprim të plotë shumetnik u zbuluan në DGF. Organizatorët e aktivitetit (J Coders dhe Klubi Alpin Prishtina) u shprehën se ekipet e krijuara për aktivitete nuk ishin të gjitha etnikisht të përziera për shkak të pengesës gjuhësore, konflikteve të orarit shkollor dhe/ose distancës ndërmjet vendqëndrimeve të pjesëmarrësve. Kjo do të thotë që ndërveprimi ndëretnik gjatë aktivitetit ishte i kufizuar ndërmjet disa prej pjesëmarrësve. Një zgjidhje për këtë mund të jetë qasja e përmirësuar pjesëmarrëse, ku pjesëmarrësit punojnë së bashku për të identifikuar kohën, vendin dhe modalitetin e duhur për aktivitetin. Rritja e qasjes në modalitete dhe mobiliteti i pjesëmarrësve dhe më shumë koordinim me shkollat dhe komunat gjithashtu do të mund të ndihmonte në këtë çështje.

Me gjithë nivelet relativisht të ulëta të ndërveprimit ndërmjet të anketuarve të iniciuar nga vetë të anketuarit, 62 për qind e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K, 66 për qind nga komuniteti serb-K dhe 88 për qind e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë e përshkruan ndërveprimin e tyre me komunitetet e tjera etnike gjatë aktivitetit si pozitiv.

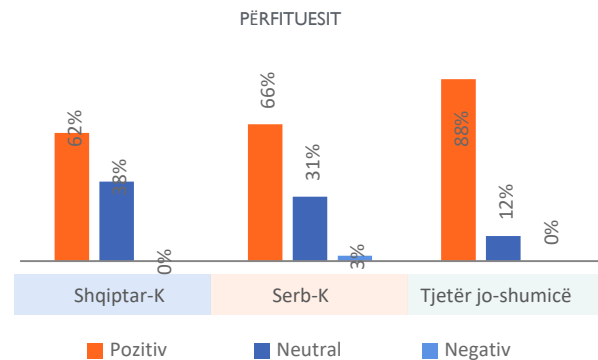

Figura 26. Përqindja e të anketuarve sipas përvojës së tyre të ndërveprimit

Aktivitetet e së ardhmes

Në mënyrë që të sigurohet që dëshirat e të anketuarve për të ardhmen do të merren parasysh për planifikim, të anketuarit u pyetën për llojet e tjera të aktiviteteve që do të dëshironin t'i kenë në dispozicion. Shqiptarët e Kosovës renditën aktivitetet sportive, arsimore dhe udhëtimet, ndërsa shumica e serbëve të Kosovës (55%) dhe të anketuarit nga komunitetet e tjera jo-shumicë (50%) përmendën udhëtimet si lloj të preferuar të aktivitetit

që ata do të dëshironin ta kenë në dispozicion. Entuziazmi për aktivitete që nuk kërkojnë njohuri të përparuara gjuhësore, siç janë aktivitetet sportive dhe udhëtimet, do të mund të jetë një mjet efektiv për të bërë bashkë të rinjtë në një mjedis pozitiv ku ata mund të fillojnë ndërveprimin pa pasur nevojë të diskutojnë tema të ndjeshme përmes përkthimit.

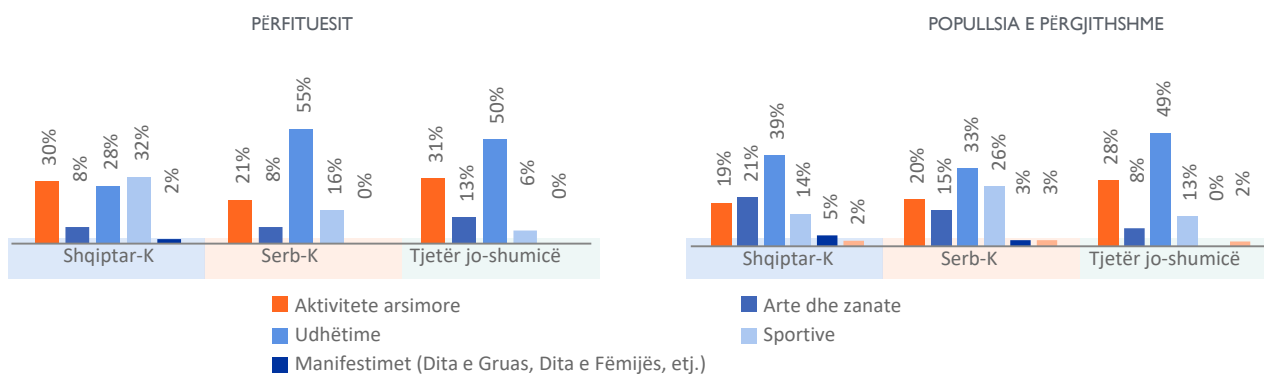

Figura 27. Përqindja e llojit të preferuar të aktivitetit të të anketuarve

Në pas-anketë, grupi më i madh në radhët e shqiptarëve të Kosovës dhe komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë deklaroi se ata do të merrnin pjesë në aktivitete të organizuara nga/me shkollat e tyre (54% dhe 48% përkatësisht), ndërsa shumica e të anketuarve serbë të Kosovës (48 %) u përcaktuan për aktivitete të organizuara nga organizatat joqeveritare (OJQ).

Grupet më të mëdha në mesin e të gjithë të anketuarve në anketën e përgjithshme të popullsisë, raportuan udhëtimet si aktivitetin e tyre të preferuar (39% e shqiptarëve të Kosovës, 33% e serbëve të Kosovës dhe 49% e komuniteteve të tjera etnike jo-shumicë). Shkolla ishte zgjedhja e parë si organizatore e aktiviteteve në të ardhmen për shumicën e të anketuarve në anketën e përgjithshme të popullsisë: 40 për qind e të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K, 40 për qind e të anketuarve nga komuniteti serb-K dhe 60 për qind nga komunitetet e tjera etnike jo-shumicë zgjidhën shkollat te kjo pyetje.

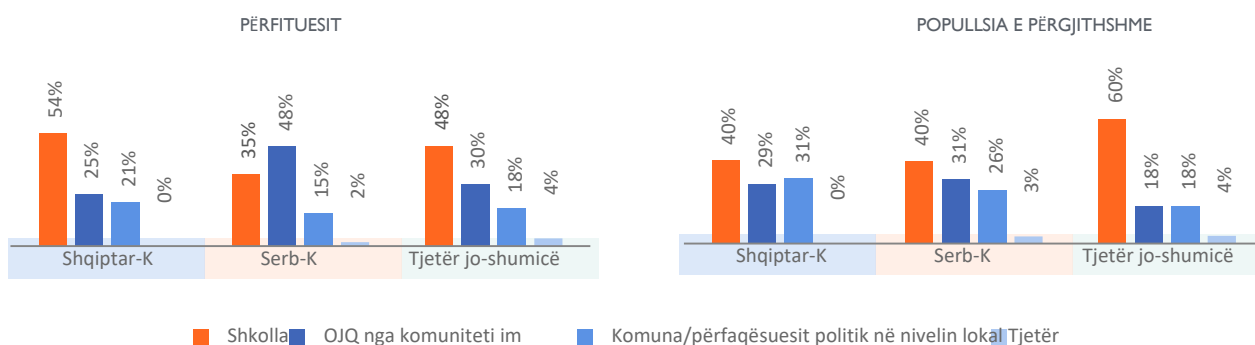

Figura 28. Përqindja e organizatorit të preferuar të të anketuarve

9. KONKLuzionet dhe rekomandimet

Në përgjithësi, projekti ishte i suksesshëm në arritjen e synimeve të përcaktuara për aktivitetet e përfshirjes sociale. Shumica e të anketuarve raportuan se u ishin ofruar mundësi të mjaftueshme për t'u shoqëruar me pjesëmarrësit nga komunitetet e tjera etnike gjatë aktiviteteve. Me gjithë nivelet relativisht të ulëta të ndërveprimit ndërmjet të të anketuarve të iniciuar nga vetë të anketuarit, shumica e të anketuarve e përshkruan ndërveprimin e tyre me komunitetet e tjera etnike gjatë aktiviteteve si pozitiv. Përfituesit e projektit (pas-anketa) gjithashtu kishin më shumë gjasa të shprehen pozitivisht për të ardhmen e marrëdhënieve ndëretnike në Kosovë krahasuar me të anketuarit jo-përfitues (të anketuarit e anketës së përgjithshme të popullsisë).

Konkluzionet e tjera të anketës janë si vijon:

Tendenca ishte që të anketuarit nga komuniteti serb-K dhe nga komunitetet e tjera jo-shumicë të jenë më të vjetër në krahasim me të anketuarit nga komuniteti shqiptar-K që ishin të përfshirë në aktivitetet e përfshirjes sociale. Kjo thjesht mund jetë e bazuar në mënyrën e marrjes së informacionit për këto ngjarje. Komuniteti serb-K dhe komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kishin më shumë të ngjarë të kishin dëgjuar për aktivitetet përmes miqve, ndërsa nga komuniteti shqiptar-K kryesisht kishin dëgjuar për to përmes shkollës. Diferenca në moshë mund të jetë rezultat i kanaleve të ndryshme të kontaktimit/komunikimit. Një shpjegim i mundshëm i ndryshëm u nda gjatë DGF-ve: Pjesëmarrësit serbë të Kosovës thanë se nuk ndiheshin të pasigurt gjatë aktiviteteve; megjithatë, ata shpjeguan se familjet e tyre brengoseshin për sigurinë e tyre sepse ishin në pakicë në një vend të largët me shumë shqiptarë të Kosovës. Një nga pjesëmarrësit shtoi se prindërit e tij e thërrisnin shpesh për të kontrolluar nëse ishte mirë. Së këndejmi, rezervimet e familjeve në lidhje me sigurinë e fëmijëve të tyre gjithashtu mund të jenë një arsye për diferencën në moshë.

Serbët e Kosovës dhe shqiptarët e Kosovës raportuan nivele dukshëm më të ulëta të njohurive të gjuhës së tjetrit. Kjo është një pengesë e dukshme për komunikimin ndëretnik. Sidoqoftë, kur të anketuarit u pyetën për pengesat e perceptuara për pajtimin ndëretnik, gjuha nuk u raportua si një pengesë e rëndësishme. Nga ana tjetër, komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kryesisht raportuan se ata dinin të flisnin shqip. Kjo mund të jetë për shkak të faktit se shqiptarët e Kosovës janë komuniteti më i madh etnik në Kosovë, prandaj shqipja flitet më shpesh edhe në mesin e komuniteteve jo-shqiptare të Kosovës. Kjo do të nënkuptonte gjithashtu se komunitetet e tjera etnike jo-shumicë mund të komunikojnë më lehtë me shqiptarët e Kosovës në krahasim me serbët e Kosovës.

Gjuha e huaj më e zakonshme e raportuar nga të anketuarit (përveç dy gjuhëve zyrtare të Kosovës, gjegjësisht shqipes dhe serbishtes) ishte anglishtja. Prandaj, anglishtja do të mund të ishte një kanal komunikimi për të rinjtë shqiptarë të Kosovës dhe serbë të Kosovës të cilët nuk flasin gjuhët e njëri-tjetrit.

Kur u pyetën në mënyrë specifike nëse ata njihnin ose ishin miq me ndonjë serb të Kosovës, shqiptarët e Kosovës kishin më pak të ngjarë të përgjigjeshin pozitivisht për serbët e Kosovës, sesa serbët e Kosovës për shqiptarët e Kosovës. Ç'është më mahnitëse, 75 për qind në pas-anketë dhe 65 për qind në anketën e përgjithshme të popullsisë i të anketuarve nga komuniteti shqiptar-K raportuan se ata kurrë nuk flasin me serbët e Kosovës. Kjo është në kundërshtim me të ashtuquajturën ide të "vetë-përfshirjes" përkritazi me komunitetin serb-K në Kosovë.

Ndërsa pothuajse asnjë nga të anketuarit nuk e përshkroi ndërveprimin e tyre me komunitetet e tjera etnike si negativ, shumica e të anketuarve nuk u pajtuan kur u pyetën nëse do të ishin të lumtur sikur të banonin në të njëjtën ndërtesë të apartamenteve me ose të kishin më shumë miq nga komunitetet e tjera etnike. Kjo nënkupton që të anketuarit nuk ishin shumë të etur për të rritur nivelin e tyre të ndërveprimit me komunitetet e tjera etnike. Një nga arsytet e këtij ngurrimi, bazuar në të dhënat e siguruar nga kjo anketë, mund të jetë niveli i lartë i dallimeve të perceptuara ndërmjet komuniteteve etnike. Sidomos shqiptarët e Kosovës dhe serbët e Kosovës kanë tendencë të raportojnë dallime të konsiderueshme në kulturë, tradita, vlera morale dhe madje edhe pamje fizike në krahasim me komunitetet e tjera etnike. Një fushë e përbashkët që u theksua nga shumica e të anketuarve ishin aktivitetet dhe interesimet e kohës së lirë, gjë që mund të shpjegojë pjesëmarrjen e tyre në aktivitetet e IOM-it, përkundër dallimeve të tjera të perceptuara. Kjo gjithashtu është një dritare e mundësive për komunitetin ndërkombëtar ose aktorët e tjerë për të bërë bashkë të rinjtë nga komunitetet e ndryshme etnike me anë të aktiviteteve të kohës së lirë për t'i bërë ata të eksplorojnë ose të krijojnë më shumë të veçori të përbashkëta.

Komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kishin më shumë gjasa të kenë opinione pozitive ndaj komuniteteve të tjera etnike dhe të japin vlerësime më pozitive lidhur me komunitetet e tjera etnike në krahasim me të anketuarit shqiptarë të Kosovës dhe serbë të Kosovës. Ato gjithashtu raportuan nivele më të larta të ndërveprimit me komunitetet e tjera etnike. Kjo tendencë u vu re gjithashtu në kontekstin e Turqisë, ku refugjatët sirianë kishin më shumë të ngjarë të kishin opinione pozitive për komunitetin pritës turk. Kjo mund të shpjegohet me faktin se komunitetet më të vogla në shoqëri shpesh duhet të mbështeten në komunitetet më të mëdha për shërbime dhe mbështetje. Si rezultat, këto komunitete kanë më shumë ndërveprim me komunitetet e tjera dhe ndërtojnë lidhje pozitive me to.

Të anketuarit e anketës së përgjithshme kishin më shumë gjasa të jepnin përgjigje pozitive në lidhje me marrëdhëniet shoqërore me komunitetet e tjera etnike në krahasim me të anketuarit e pas-anketës (përfituesit e projektit). Kjo tendencë mund të jetë rezultat i faktit se aktivitetet e projektit nuk u promovuan si puro aktivitete të përfshirjes sociale, dhe për pasojë pjesëmarrësit mund të jenë joshur nga aktivitetet vetëm për shkak se kishin interesim për tema të tilla si alpinizmi ose kodimi. Kjo do të thotë që programimi i IOM-it ishte me të vërtetë i suksesshëm në angazhimin e individëve të cilët mund të mos kenë qenë të gatshëm të marrin pjesë në aktivitete të përfshirjes sociale, në aktivitete shumetnike të dizajnuara për të promovuar pajtimin ndëretnik.

Shqiptarët e Kosovës kishin tendencë për nivele më të larta besimi në institucionet dhe kishin bindjen se të drejtat dhe shërbimet që ata gëzojnë, gëzohen njëllor nga komunitetet e tjera etnike. Nga ana tjetër, serbët e Kosovës dhe komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kishin shumë më pak gjasa të shprehin besimin në sistemet ekzistuese dhe kishin bindjen se ata ishin të diskriminuar dhe nuk gëzonin të drejta të barabarta si komunitetet e tjera etnike. Gjetje të ngjashme dolën nga Raporti i Kohezionit Social i përgatitur nga IOM-i në Turqi. Komuniteti pritës, shtetas turq, kishin më shumë të ngjarë të raportonin se të drejtat dhe shërbimet e ofruara për komunitetet në Turqi ishin të mjaftueshme, ndërsa refugjatët sirianë raportuan nevojën për të drejta dhe shërbime më të mira. Kjo tendencë e perceptimit mund të shpjegohet me mundësitë dhe mbështetjen më të gjerë të mundësuar nga rrjetet më të mëdha të komunitetit dhe përfaqësimi i tyre ndaj komuniteteve shumicë.

Përkundrazi me hipotezën e programimit të përfshirjes sociale, mosekzistenca/mungesa e ndërveprimit ndëretnik nuk u raportua zakonisht si pengesë për pajtimin në asnjërën prej anketave. Kjo tregon që komunitetet nuk e kuptojnë mirë ndikimin e ndërveprimit të pajtimi.

Tema më e vështirë për shumicën e të anketuarve ishte konflikti i vitit 1999. Kjo është veçanërisht domethënëse për faktin se shumica e të anketuarve të përfshirë në këtë anketë kanë lindur pas vitit 1999. Kjo demonstroi një nivel të konfliktit të trashëguar/të mësuar brez pas brezi. Sidoqoftë, është premtuese që të rinjtë i gjejnë temat siç janë dallimet etnike, fetare dhe gjuhësore, si relativisht

më të lehta për bisedë. Diskutimet konstruktive mbi këto tema potencialisht do të mund të ndërtonin ura për përmirësimin e përfshirjes sociale.

Komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kishin më shumë të ngjarë të kishin marrë pjesë në aktivitetet e përfshirjes sociale në të dyja pjesët e anketimit. Kjo mund të jetë sepse komunitetet e tjera etnike jo-shumicë kanë më shumë të ngjarë të shënjojnë nga organizatorët e këtyre aktiviteteve ose që këto komunitete janë më të gatshme të marrin pjesë në këto aktivitete potencialisht për shkak të mundësive të kufizuara në aktivitete të tjera shoqërore.

Arsyeja e dytë më e popullarizuar për të anketuarit për pjesëmarrje në aktivitetet e përfshirjes sociale ishte shoqërimi. Kjo tregon që pavarësisht interesimit më të madh për qëllimet praktike të aktiviteteve, pjesëmarrësit njohin synimet afatgjata të angazhimit të tyre.

Të anketuarit nga anketa e përgjithshme e popullsisë kishin më pak të ngjarë të zgjidhnin OJQ-të/organizatat ndërkombëtare si zgjedhje të tyre të parë për organizatorin e aktivitetit, që mund të jetë një arsye për mungesën e pjesëmarrjes së tyre në aktivitetet e IOM-it. Shkollat u raportuan të ishin organizatori më i preferuar për aktivitete shumetnike. Kështu, projekti do të duhej të vazhdojë angazhimin me drejtoritë e shkollave dhe me mesimdhënësit për të ndërtuar besimin në radhët e të rinjve ndaj aktiviteteve të përfshirjes sociale dhe bashkësisë ndërkombëtare në përgjithësi.

Ndërsa ky studim fillestar ofron informacione të begatshme që mund të përdoren për të informuar punën e IOM-it në këtë fushë në të ardhmen, ka akoma një sërë pyetjesh që do të duhej ta udhëzojnë hulumtimin në të ardhmen. Në veçanti për të përcaktuar nëse disa lloje të caktuara të aktiviteteve janë më efektive se të tjerat në zhvendosjen e perceptimit të pjesëmarrësve ndaj grupeve të jashtme dhe cilat janë karakteristikat kryesore që i bëjnë ato aktivitete më efektive. Më tej, cilat janë efektet e mundshme përcjellëse të këtyre aktiviteteve të familjet dhe rrjetet shoqërore të pjesëmarrësve dhe si mund të maksimizohen ato?

Ky studim, dhe projektet e ardhshme kërkimore në këtë fushë, do të kontribuojnë ndjeshëm në efektivitetin e punës së IOM-it në këtë fushë, ngase do të mund të ndiqet një qasje e bazuar në evidenca për programimin dhe do të mund të bëhet zbatim pilot dhe matja e risive në programim.

10. ANEKSET

Aneksi I | Numri i të anketuarve sipas pjesëve të anketës.

	Komuniteti etnik	Figura		Komuniteti etnik	Figura
PËRFITUESIT	Shqiptar-K	47	POPULLSIA E PËRGJITHSHME	Shqiptar-K	43
	Serb-K	38		Serb-K	39
	Turk-K	9		Turk-K	16
	Ashkali-K, Egjiptian-K dhe Rom-K	5		Ashkali-K, Egjiptian-K dhe Rom-K	6
	Goran-K	2		Goran-K	0
	Boshnjak-K	0		Boshnjak-K	17
GJITHSEJ		101	GJITHSEJ		121

Aneksi 2 | Pyetësi i Anketës

1. A kemi pëlqimin tuaj/ të kujdestarit tuaj ligjor (nëse jeni nën 18 vjeç) për pjesëmarrje në këtë vlerësim?			
Po		Jo	
2. Data e vlerësimit			
3. Kodi i aktivitetit			
Ju lutemi këshillohuni me organizatorët e aktivitetit për kodin. Kodi duhet të përmbajë një shkurtesë dhe një numër dyshifror. P.sh. kap27			
4. Moshë			
15		16	
17		18	
19		20	
21		22	
23		24	
5. Gjinia			
Mashkull		Femër	
Tjetër			
6. Niveli më i lartë arsimor i përfunduar			
Aspak		Fillor	
I mesëm		I lartë (baçelor, master)	
Pasuniversitar (PhD dhe tutje)			
7. Komuna e vendqëndrimit të tanishëm			
8. Komuna e vendqëndrimit të përherëshëm			
9. Ju lutemi tregoni përkatësinë tuaj etnike.			
Shqiptar i Kosovës		Boshnjak i Kosovës	
Goran i Kosovës		Rom, Egjiptian ose Ashkali i Kosovës (RAE)	
Serb i Kosovës		Turk i Kosovës	
Tjetër			
10. Ju lutemi tregoni nivelin e njohurive tuaja të gjuhëve zyrtare të Kosovës.			
Shqiptar	Aspak	Serb	Aspak
	Themelor		Themelor
	I ndërmjetëm		I ndërmjetëm
	I avancuar		I avancuar
	Rrjedhshëm		Rrjedhshëm
11. Ju lutemi tregoni nëse flisni ndonjë gjuhë tjetër përveç gjuhëve zyrtare të Kosovës (shqip dhe serbisht)			
12. Pyetjet e mëposhtme kanë të bëjnë me ndërveprimin tuaj me komunitetet e tjera etnike në Kosovë, sa shpesh përjetoni sa vijon			
12.1.a. Shoh/dëgjoj serbët e Kosovës në publik (lagje/transport publik/zyra shtetërore)	Çdo ditë	12.1.b. Shoh/dëgjoj komunitetet e tjera etnike në Kosovë në publik (lagje/transport publik/zyra shtetërore)	Çdo ditë
	Çdo javë		Çdo javë
	Çdo muaj		Çdo muaj
	Sipas stinës/Çdo vit		Sipas stinës/Çdo vit
	Kurrë		Kurrë
12.2.a. Bisedoj me serbët e Kosovës personalisht ose online	Çdo ditë	12.2.b. Bisedoj me komunitetet e tjera etnike në Kosovë personalisht ose online	Çdo ditë
	Çdo javë		Çdo javë
	Çdo muaj		Çdo muaj
	Sipas stinës/Çdo vit		Sipas stinës/Çdo vit
	Kurrë		Kurrë
12.3.a. Shoqërohem me serbët e Kosovës në mjedise joformale (grupe miqsh, ngjarje sportive/kulturore)	Çdo ditë	12.3.b. Shoqërohem me komunitetet e tjera etnike në mjedise joformale (grupe miqsh, ngjarje sportive/kulturore)	Çdo ditë
	Çdo javë		Çdo javë
	Çdo muaj		Çdo muaj
	Sipas stinës/Çdo vit		Sipas stinës/Çdo vit
	Kurrë		Kurrë
13. Ju lutemi vlerësoni ndërveprimin tuaj me komunitetet e tjera etnike në Kosovë.			
13.1.a. Si do t'i përshkruanit përvojat tuaja në ndërveprimin me serbët e Kosovës?	Shumë pozitive	13.1.b. Si do t'i përshkruanit përvojat tuaja në ndërveprimin me komunitetet e tjera etnike të Kosovës?	Shumë pozitive
	Pozitive		Pozitive
	Neutrale		Neutrale
	Negative		Negative
	Shumë negative		Shumë negative
14. Komente rreth ndërveprimit me komunitetet e tjera etnike			

15. Ju lutemi tregoni shkallën në të cilën pajtoheni ose nuk pajtoheni me pohimet e poshtme:			
Pamja e tyre	Pajtohem plotësisht	Vlerat morale dhe etika e tyre	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
Aktivitetet dhe interesimet e tyre të kohës së lirë	Pajtohem plotësisht	Dëshirat e tyre për të ardhmen e Kosovës	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
Kultura e tyre	Pajtohem plotësisht		
	Pajtohem		
	Neutrale		
	Nuk pajtohem		
	Nuk pajtohem plotësisht		
16. Ju lutemi përgjigjuni pyetjeve të mëposhtme përkthazi me opinionet e përgjithshme për komunitetet e tjera etnike në Kosovë.			
Ju lutemi zgjidhni 'neutrale' për komunitetin tuaj etnik.			
Serb i Kosovës	Shumë pozitive	Rom, Egjiptian ose Ashkali i Kosovës (RAE)	Shumë pozitive
	Pozitive		Pozitive
	Neutrale		Neutrale
	Negative		Negative
	Shumë negative		Shumë negative
Shqiptar i Kosovës	Shumë pozitive	Turk i Kosovës	Shumë pozitive
	Pozitive		Pozitive
	Neutrale		Neutrale
	Negative		Negative
	Shumë negative		Shumë negative
Boshnjak i Kosovës	Shumë pozitive	Tjetër	Shumë pozitive
	Pozitive		Pozitive
	Neutrale		Neutrale
	Negative		Negative
	Shumë negative		Shumë negative
Goran i Kosovës	Shumë pozitive		
	Pozitive		
	Neutrale		
	Negative		
	Shumë negative		
17. Cili mendoni se është opii i përgjithshëm i anëtarëve më të moshuar të familjes suaj (prindër, xhaxhallarë, etj.) për komunitetet e tjera etnike në Kosovë?			
Shumë pozitive	Pozitive		
Neutrale	Negative		
Shumë negative			
18. Ju lutemi tregoni shkallën në të cilën pajtoheni ose nuk pajtoheni me pohimet e poshtme:			
Kam ndjenja të pakëndshme ndaj serbëve të Kosovës.	Pajtohem plotësisht	Kam ndjenja të pakëndshme ndaj komuniteteve të tjera etnike në Kosovë.	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
Nuk ndihem mirë në praninë e serbëve të Kosovës.	Pajtohem plotësisht	Ndhim jo rehat në praninë e komuniteteve të tjera etnike në Kosovë.	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
Me kënaqësi ndaj hapësirave publike (p.sh. parqet, spitalet, tregjet) me serbët e Kosovës.	Pajtohem plotësisht	Me kënaqësi ndaj hapësirave publike (p.sh. parqet, spitalet, tregjet) me komunitetet e tjera etnike në Kosovë.	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht

Me kënaqësi do të banoja në të njëjtën ndërtesë të apartamenteve me familjet serbe të Kosovës.	Pajtohem plotësisht	Me kënaqësi do të banoja në të njëjtën ndërtesë të apartamenteve me komunitetet e tjera etnike në Kosovë.	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
Me kënaqësi do të punoja/studioja krah për krah me serbët e Kosovës.	Pajtohem plotësisht	Me kënaqësi do të punoja/studioja krah për krah me komunitetet e tjera etnike në Kosovë.	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
Nëse do të vija në kontakt me serbët e Kosovës, kontakti do të ishte miqësor.	Pajtohem plotësisht	Nëse do të vija në kontakt me komunitetet e tjera etnike të Kosovës, kontakti do të ishte miqësor.	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
Do të doja të kisha (më shumë) shokë/shoqe serbë të Kosovës.	Pajtohem plotësisht	Do të doja të kisha (më shumë) shokë/shoqe nga komunitetet e tjera etnike në Kosovë.	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
Unë mund të zgjedh të marrohem me një person serb të Kosovës.	Pajtohem plotësisht	Unë mund të zgjedh të marrohem me një person nga komunitetet e tjera etnike në Kosovë.	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
19. Ju lutemi tregoni shkallën në të cilën pajtoheni ose nuk pajtoheni me pohimet e poshtme:			
Te gjitha grupeve etnike do të duhej t'u lejohej të ruajnë traditat dhe kulturën e tyre.	Pajtohem plotësisht	Përzjerja e qytetarëve nga grupe të ndryshme etnike e bën më të mirë shoqërinë.	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
Njerëzit nga komunitetet e ndryshme etnike kurrë nuk do t'i besojnë ose nuk do ta pëlqejnë njëri-tjetrin në këtë shoqëri.	Pajtohem plotësisht	Njerëzit e komunitetit tim etnik nuk kanë përfaqësim të barabartë politik.	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
Këtu qytetarët trajtohen në mënyrë të pabarabartë sipas ligjit.	Pajtohem plotësisht	Është e mundur të krijohet një komb i bashkuar nga të gjitha komunitetet e ndryshme etnike në këtë shoqëri.	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
Këtu të gjitha komunitetet etnike gëzojnë të drejta të barabarta.	Pajtohem plotësisht	Këtu gjuha ime amtare merr njohjen që meriton.	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
Unë mendoj që pjesëtarët e komunitetit tim etnik janë të diskriminuar.	Pajtohem plotësisht	Unë mendoj se komuniteti im etnik trajtohet padrejtësisht nga qeveria.	Pajtohem plotësisht
	Pajtohem		Pajtohem
	Neutrale		Neutrale
	Nuk pajtohem		Nuk pajtohem
	Nuk pajtohem plotësisht		Nuk pajtohem plotësisht
20. Sa të vështirë do ta kishit për të diskutuar temat e mëposhtme?			
Flamujt	Shumë lehtë	Dallimet etnike	Shumë lehtë
	Lehtë		Lehtë
	Mesatarisht		Mesatarisht
	Vështirë		Vështirë
	Shumë vështirë		Shumë vështirë
Dallimet fetare	Shumë lehtë	Konflikti i vitit 1999	Shumë lehtë
	Lehtë		Lehtë
	Mesatarisht		Mesatarisht
	Vështirë		Vështirë
	Shumë vështirë		Shumë vështirë
Dallimet gjuhësore	Shumë lehtë	Politika/Situata politike në Kosovë	Shumë lehtë
	Lehtë		Lehtë
	Mesatarisht		Mesatarisht
	Vështirë		Vështirë
	Shumë vështirë		Shumë vështirë

21. Me një fjalë (mbiemër), si do t'i përshkruanit marrëdhëniet ndërmjet shqiptarëve të Kosovës dhe serbëve të Kosovës në Kosovë?			
Ju lutemi shkruani fjalën e parë përshkruese që ju vjen në mendje.			
22. Cilat mendoni se janë pengesat për pajtimin ndëretnik në Kosovë? Ju lutemi përzgjidhni të gjitha që vlejné.			
Përkufizimi i Fjalorit të Kembrixhit për pajtimin: procesi me të cilin dy njerëz ose grupe të njerëzve rivendosin miqësinë pasi të jenë grindur seriozisht			
Mos-ekzistenca/mungesa e ndërveprimit ndëretnik	Mosbesimi ndërpersonal si rezultat i konfliktit		
Pengesa gjuhësore	Mediat		
Diskursi politik	Tjetër		
23. Si mendoni se do të duken marrëdhëniet ndëretnike në Kosovë 5 vjet prej sot?			
Tensionet ndëretnike do të rriten.	Diskursi dhe marrëdhëniet aktuale publike do të vazhdojnë.		
Marrëdhëniet ndëretnike do të përmirësohen.	Tjetër		
24. Në cilin aktivitet keni marrë pjesë? Ju lutemi përzgjidhni të gjitha që vlejné.			
Klubi Alpin - aktivitete në natyrë	I Coders - aktivitete Tech Heroes		
25. A keni marrë pjesë në aktivitete ose organizime të tjera shumetnike përveç këtij projekti?			
Po	Jo		
26. Nëse po, ju lutemi specifikoni.			
27. Si e morët vesh për këtë aktivitet?			
Shoku/shoqja	Mediat sociale/ interneti		
Shkolla	Familja/Të afërmit		
Tjetër			
28. Ju lutemi përzgjidhni pyetjeve të mëposhtme përkitazi me marrëdhëniet tuaja shoqërore me komunitetet e tjera etnike në Kosovë.			
A keni njohur ndonjë serb të Kosovës duke përfshirë fqinj, familje, të njohur, koleg ose	Po Jo	A keni njohur ndonjë person nga komunitetet tjera etnike komunitetet në Kosovë duke përfshirë fqinj,	Po Jo
A keni pasur shokë/shoqe serbë të Kosovës para angazhimit në këtë aktivitet?	Po Jo	A keni pasur shokë/shoqe nga komunitetet e tjera etnike në Kosovë para angazhimit në këtë aktivitet?	Po Jo
29. Çfarë shpresonit të merrni nga pjesëmarrja juaj në këtë aktivitet?			
Shkathtësi/Informacione të reja	Shoqërim - miqësi të reja		
Aktivitet të kohës së lirë	T'i kuptoj më mirë njerëzit në komunitetet e tjera		
Tjetër			
30. Ju lutemi përzgjidhni pyetjeve të mëposhtme përkitazi me ndërveprimin me komunitetet e tjera etnike në Kosovë gjatë aktivitetit.			
Sa ndërveprim kërkoi aktiviteti me serbët e Kosovës?	Tepër shumë	Sa ndërveprim kërkoi aktiviteti me komunitetet e tjera etnike në Kosovë?	Tepër shumë
	Shumë		Shumë
	Njëfarë		Njëfarë
	Pak		Pak
Sa ndërveprim keni pasur gjatë aktivitetit me serbët e Kosovës sepse vetë e keni dashur këtë?	Tepër shumë	Sa ndërveprim keni pasur gjatë aktivitetit me komunitetet e tjera etnike në Kosovë sepse vetë e keni dashur këtë?	Tepër shumë
	Shumë		Shumë
	Njëfarë		Njëfarë
	Pak		Pak
Aspak	Aspak	Aspak	Aspak
31. Ju lutemi vlerësoni ndërveprimin tuaj me komunitetet e tjera etnike në Kosovë gjatë aktivitetit.			
31.1.a. Si do t'i përshkruanit përvojat tuaja në ndërveprimin me serbët e Kosovës gjatë aktivitetit?	Shumë pozitive	31.1.b. Si do t'i përshkruanit përvojat tuaja në ndërveprimin me komunitetet e tjera etnike të Kosovës gjatë aktivitetit?	Shumë pozitive
	Pozitive		Pozitive
	Neutrale		Neutrale
	Negative		Negative
	Shumë negative		Shumë negative
32. A mendoni se ju janë ofruar mundësi të mjaftueshme për t'u shoqëruar me pjesëmarrësit nga komunitetet e tjera etnike gjatë			
Po	Jo		
33. Cilat lloje të tjera të aktiviteteve do të donit të jenë në dispozicion për pjesëmarrje?			
Aktivitete edukative	Arte dhe zanate		
Udhëtime	Sportive		
Manifestimet (Dita e Gruas, Dita e Fëmijës, etj.)	Tjetër		
34. Ju lutemi përzgjidhni të gjitha që vlejné.			
Shkolla	OJQ nga komuniteti im		
Komuna/përfaqësuesit politikë në nivel lokal	Tjetër		
35. Ju faleminderit për pjesëmarrjen. A ka ndonjë koment ose sugjerim tjetër që dëshironi ta bëni, që nuk u përfshi në këto pyetje?			

Aneksi 3 | Opinionet e të anketuarve ndaj komuniteteve të tjera etnike

		Komuniteti etnik	Pozitive	Neutrale	Negative	Gjithsej
Serbë të Kosovës	PËRFITUESIT	Shqiptar-K	26%	51%	23%	100%
		Tjetër jo-shumicë	50%	31%	19%	100%
	POPULLSIA E PËRGJITHSHME	Shqiptar-K	26%	46%	28%	100%
		Tjetër jo-shumicë	33%	46%	21%	100%
Shqiptarë të Kosovës	PËRFITUESIT	Serb-K	45%	34%	21%	100%
		Tjetër jo-shumicë	81%	19%	0%	100%
	POPULLSIA E PËRGJITHSHME	Serb-K	54%	33%	13%	100%
		Tjetër jo-shumicë	77%	18%	5%	100%
Boshnjakë të Kosovës	PËRFITUESIT	Shqiptar-K	42%	45%	13%	100%
		Serb-K	50%	42%	8%	100%
		Tjetër jo-shumicë	63%	37%	0%	100%
	POPULLSIA E PËRGJITHSHME	Shqiptar-K	49%	37%	14%	100%
		Serb-K	62%	33%	5%	100%
		Tjetër jo-shumicë	54%	38%	8%	100%
Goran i Kosovës	PËRFITUESIT	Shqiptar-K	42%	47%	11%	100%
		Serb-K	76%	21%	3%	100%
		Tjetër jo-shumicë	75%	25%	0%	100%
	POPULLSIA E PËRGJITHSHME	Shqiptar-K	28%	58%	14%	100%
		Serb-K	69%	31%	0%	100%
		Tjetër jo-shumicë	54%	33%	13%	100%
Ashkali, Egjiptianë ose Romë të Kosovës	PËRFITUESIT	Shqiptar-K	38%	45%	17%	100%
		Serb-K	40%	42%	18%	100%
		Tjetër jo-shumicë	63%	37%	0%	100%
	POPULLSIA E PËRGJITHSHME	Shqiptar-K	42%	39%	19%	100%
		Serb-K	54%	41%	5%	100%
		Tjetër jo-shumicë	54%	28%	18%	100%
Turq të Kosovës	PËRFITUESIT	Shqiptar-K	49%	34%	17%	100%
		Serb-K	40%	42%	18%	100%
		Tjetër jo-shumicë	63%	37%	0%	100%
	POPULLSIA E PËRGJITHSHME	Shqiptar-K	49%	37%	14%	100%
		Serb-K	41%	51%	8%	100%
		Tjetër jo-shumicë	64%	36%	0%	100%

